

Bachelorscriptie Fiscale economie

Begeleider: Drs. M.H.M. Smeets

Tweede beoordelaar: Mr. T.C. Hoogwout

Datum: 18-01-2021

Problematiek in box 3 blijft voortduren

Wat zijn de gevolgen voor de box 3-belegger door de aangekondigde aanpassingen in box 3 en zijn deze aanpassingen in lijn met het eigendomsrecht, draagkrachtbeginsel en gelijkheidsbeginsel?

Pieter van der Staak, 479387

Het geschrevene in deze scriptie is de opvatting van de auteur en niet noodzakelijk die van Erasmus School of Economics of Erasmus Universiteit Rotterdam.

Inhoud

Hoofdstuk 1: Inleiding	3
1.1 Aanleiding tot onderzoek	3
1.2 Onderzoeksvraag	5
1.3 Relevantie	5
1.4 Toetsingscriteria	6
1.5 Werkwijze	7
Hoofdstuk 2: Wat is de werking van box 3 nu en in het verleden?	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Box 3 vanaf 2001	9
2.2.1 Introductie forfaitaire stelsel	9
2.2.2 Haalbaarheidstoets en buitensporig-zware-lasttoets	10
2.2.3 Arrest 14 juni 2019	11
2.3 Wijzigingen 2017	12
2.4 Deelconclusie	13
Hoofdstuk 3: Wat zijn de relevante aangekondigde aanpassingen voor beleggers?	14
3.1 Inleiding	14
3.2 De voorgestelde aanpassingen	14
3.3 De cijfermatige uitwerking en schematische weergave	16
3.3.1 Verschillen tussen sparen en beleggen versus het huidige systeem	16
3.3.2 Verschillen in risicoprofiel	18
3.4 Deelconclusie	19
Hoofdstuk 4: Aantasting van het eigendomsrecht, gelijkheidsbeginsel of draagkrachtbeginsel?	20
4.1 Inleiding	20
4.2 Risicoprofiel	20
4.2.1 Risico en eigendomsrecht	20
4.2.2 Risico en gelijkheidsbeginsel	21
4.3 Omvang van de portfolio en draagkrachtbeginsel	22
4.4 Deelconclusie	23
Hoofdstuk 5: Conclusie	25
5.1 Samenvatting	25
5.2 Aanbevelingen	26
Literatuurlijst	29

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Aanleiding tot onderzoek

De vermogensongelijkheid binnen een economie is een probleem dat veel economen bezighoudt. Met 64% van het vermogen in de handen van de top 10 procent vermogensbezitters in Nederland in 2017, zijn er economen als Piketty die pleiten voor een vermogensbelasting, zodat er meer herverdeling van rijk naar arm is.¹ Piketty zei in een interview met Quote dat in het huidige klimaat de rijken exponentieel rijker worden en de armen exponentieel armer.² In zijn boek 'Kapitaal in de 21^e eeuw' beschrijft hij verder hoe hij een herverdeling voor zich ziet.³ Een belangrijke oplossing staat centraal en dat zijn belastingen op vermogens. Dit lijkt relevant en nieuw, maar dit is een gevoelig onderwerp binnen de economie en binnen de politiek en speelt al jaren. Piketty neemt een Keynesiaans standpunt in, naar de econoom John Maynard Keynes die veelal anticyclisch beleid en overheidsingrijpen propageerde.⁴ De weerstand die er is komt uit de laissez-faire hoek van de economie. Dit zijn echte klassiek economen die Adam Smith tot op de letter volgen, omdat er nutsverlies is door belastingheffing aangezien het tot een verstoring van de marktwerking leidt. Om die reden proberen zij belastingheffing te minimaliseren. Het beperkt de kans op economische groei op individueel niveau en daardoor zal een samenleving er gezamenlijk ook op achteruit gaan. Daarnaast hechten klassiek economen meer waarde aan het eigendomsrecht, waardoor ze belastingheffing zoveel mogelijk willen beperken.

Het inkomen uit sparen en beleggen is door de jaren heen op verschillende manieren belast. In de periode van 1964 tot 2001 is inkomen uit sparen en beleggen belast door middel van een vermogensbelasting en een belasting op inkomsten uit vermogen in de Wet Inkomstenbelasting 1964 (IB 1964). De vermogensbelasting werd geheven over de bezittingen verminderd met de schulden. De belasting over vermogensinkomsten werd geheven over het inkomen dat werd behaald met verschillende vormen van vermogen, zoals spaargeld, aandelen en beleggingspanden. Denkbare voorbeelden zijn uitkeringen van dividend op aandelen, rente op een spaarrekening en het behalen van huurinkomsten op woningen. Doordat alleen deze uitkeringen belast werden, werd aan de heffing ontkomen door de behaalde resultaten in aandelen niet uit te keren, maar toe te voegen aan de winstreserve waardoor de waarde stijgt. Deze manier van winsten niet uit keren is ook toepasbaar bij renteloze obligaties en zorgt ervoor dat het resultaat niet wordt belast.

Aangezien de belastingheffing aansloot bij uitkeringen en niet bij waardeinstijgingen werd er een opvolger gezocht voor de heffing op vermogensinkomsten. De meest realistische heffing zou een heffing zijn aan de hand van werkelijk genoten inkomsten, waarbij waardeinstijgingen ook inbegrepen zijn. De Staatssecretaris heeft echter meermaals aangegeven dat de Belastingdienst dat niet aankan.⁵ Daarom is de heffing op vermogensinkomsten opgevolgd door een vermogensrendementsheffing in de Wet op de Inkomstenbelasting 2001 (IB 2001). Dit was in beginsel een forfaitair percentage over de totale waarde van de bezittingen verminderd met de schulden. In 2017 is dit stelsel veranderd en is er ook een fictie opgenomen die de samenstelling tussen sparen en beleggen bepaalt aan de hand van de omvang van het vermogen. In dit systeem wordt gebruik gemaakt van rendementsklassen, waarbij de omvang van de portfolio bepalend is voor de fictieve verdeling van het forfaitaire rendement. Een belegger met een kleine portfolio wordt geacht meer te sparen en een belegger met een grote

¹ 'Vermogensongelijkheid neemt af', cbs.nl.

² Schimmelpenninck, Quote, 9 mei 2020.

³ Piketty 2013.

⁴ Keynes 1936.

⁵ Eerste deelbesluit WOB-verzoek naar vermogensrendementsheffing van box 3, 05 februari 2020, documentnummer 4.

portfolio wordt geacht meer te beleggen. De Staatssecretaris heeft op 6 september 2019 wederom wijzigingen in de wijze van heffen aangekondigd.⁶ Het lijkt daarom interessant de verschillende manieren uit het verleden te onderzoeken. Hieruit zal volgen wat de pijnpunten in het verleden waren en welke wijziging is ingevoerd in 2017. Daarnaast geeft dat een meer onderbouwde inkijk op de meest recent aangekondigde wijzigingen.⁷

Er zijn diverse redenen waarom de heffingssystematiek de afgelopen jaren meermaals is veranderd en dat komt door enerzijds de belastingplichtige en anderzijds de Staatssecretaris. In de Wet IB 2001 is box 3: inkomen uit sparen en beleggen ingevoerd. Met de invoering hiervan is de vermogensbelasting afgeschaft. Hier zal later nog op in worden gegaan. Voor de heffing van box 3 wordt het rendement behaald in box 3 fictief vastgesteld, als een forfaitair percentage van het vermogen dat onder box 3 valt. Deze heffingsmethodiek wordt gehanteerd, omdat de Belastingdienst volgens de Staatssecretaris niet kan heffen aan de hand van reëel rendement.⁸ In de belasting op inkomsten uit vermogen van Wet IB 1964 werd dat wel gedaan, maar deze zag alleen op uitkeringen. Een heffing gebaseerd op reëel rendement die ook waardeinstijging in ogenschouw neemt zou te moeilijk zijn. Deze problematiek met werkelijk rendement is recentelijk nog bevestigd.⁹ Deze manier van belasten heeft voor de belastingplichtige voor twee mogelijke problemen gezorgd: het werkelijke rendement kon onder het forfaitaire rendement zakken en de verschuldigde belasting kon hoger zijn dan het werkelijke rendement. Bij het introduceren van de Wet IB 2001 was de rente nog hoog, maar ten tijde van de huizen crisis van 2008 tot 2013¹⁰ hebben belastingplichtigen lagere werkelijke rendementen behaald, omdat de rendementen op aandelen en de kortetermijnrente daalden.¹¹ Dit leidde dan ook tot de vraag of de huidige box 3-heffing in strijd is met artikel 1 Eerste Protocol EVRM (art 1 EP EVRM): het recht op ongestoord genot van vermogen. Op 14 juni 2019 is hier arrest over gewezen en heeft de Hoge Raad geoordeeld dat de box 3-heffing van voor de wijziging van 2017 stelselmatig in strijd is met art 1 EP EVRM.¹² De Hoge Raad stelde dat indien dit het geval is er een rechtstekort is en dat het forfaitaire rendement verder ingevuld moest worden.¹³ Tijdens dit onderzoek is duidelijk geworden dat de Staatssecretaris het voorstel van 6 september 2019 niet wenst uit te voeren. Desalniettemin zal het voorstel zoals het er lag onderzocht worden om te onderzoeken of het toch een goede oplossing was geweest voor de box 3-heffing. In het Belastingplan 2021 staat een nieuw voorstel waarin een hoger heffingsvrij vermogen wordt voorgesteld¹⁴. Dit lijkt de spelende problematiek niet op te lossen, maar ook dit valt buiten de kaders van dit onderzoek.

⁶ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019, 35026, nr. 74.

⁷ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019, 35026, nr. 74.

⁸ Eerste deelbesluit WOB-verzoek naar vermogensrendementsheffing van box 3, 05 februari 2020, documentnummer 4.

⁹ Eerste deelbesluit WOB-verzoek naar vermogensrendementsheffing van box 3, 05 februari 2020, documentnummer 4.

¹⁰ 'Kredietcrisis', cbs.nl.

¹¹ 'Inbreng CPB over lage rente', cpb.nl, figuur 1.1.

¹² HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606.

¹³ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606, r.o. 2.10.3.

¹⁴ *Kamerstukken II 2020/21*, 26 727, nr. 2, artikel 1.

1.2 Onderzoeksvraag

De Staatssecretaris heeft op 6 september 2019 gereageerd op het arrest van 14 juni 2019 door een brief naar de Tweede Kamer te sturen.¹⁵ In die brief stelt hij de methodiek voor om niet meer naar rendementsklassen te kijken, maar naar beleggingsobjecten. Dit leidt er effectief toe dat er in dit ingetrokken voorstel drie forfaitaire rendementen zijn: een voor sparen, een voor beleggen en een negatieve debetrente voor schulden. De vragen die zich nu voordoen zijn of deze invulling van forfaitaire rendementen voldoet, of beter wordt aangesloten bij de realiteit en of andere problemen opduiken. Deze vragen worden in dit onderzoek onderzocht. De onderzoeksvraag luidt:

Wat zijn de gevolgen voor de box 3-belegger door de aangekondigde aanpassingen in box 3 en zijn deze aanpassingen in lijn met het eigendomsrecht, draagkrachtbeginsel en gelijkheidsbeginsel?

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden worden de volgende deelvragen onderzocht:

- Wat is de werking van box 3 nu en in het verleden?
- Wat zijn de relevante aangekondigde aanpassingen voor beleggers?
- Wat zijn de gevolgen van de aanpassingen voor beleggers met verschillende inhoud en grootte van portfolio en is dit mogelijk een aantasting van het eigendomsrecht, gelijkheidsbeginsel of draagkrachtbeginsel?

1.3 Relevantie

Met de invoering van de Wet IB 2001 is ook de belasting op sparen en beleggen ingevoerd. Zoals Advocaat-Generaal Niessen analyseert in zijn conclusie van 4 februari 2016 is de Wet IB 2001 ontworpen in een ander tijdperk, met daaraan voorafgaand andere economische tijden.¹⁶ Het Bruto Binnenlands Product (BBP) en de totale koerswaarde van de beurs waren al jaren sterk gestegen. Dit heeft ertoe geleid dat het forfaitaire rendement van 4% in eerste instantie altijd gold en niet werd aangepast als werkelijke rendementen op de beurs of op spaarrekeningen wijzigden. Het nadeel voor de belastingplichtige van het nemen van een groeigemiddelde van 4% is dat je daar jarenlang onder kunt zitten. Hierdoor word je geacht meer rendement te behalen dan daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

Nog voordat de Hoge Raad zijn arrest van 14 juni 2019 over de box 3-heffing had gewezen, had de wetgever een andere wijziging doorgevoerd. In het Belastingplan 2016 is vastgelegd dat geheven zou worden aan de hand van rendementsklassen.¹⁷ Hierbij gelden twee ficties: een rendementsfictie en portfoliofictie. De verwachte samenstelling van een portfolio wordt bepaald aan de hand van de omvang van het bedrag dat een belastingplichtige in box 3 heeft. Vervolgens wordt voor sparen een forfaitair percentage rendement berekend. Hetzelfde geldt voor beleggen waarvoor eveneens een forfaitair percentage rendement wordt berekend. Deze ficties bieden een meer realistische interpretatie van het rendement dan de 4% van voorheen. De forfaitaire rendementen die te behalen zijn op sparen en beleggen worden in dit systeem ieder jaar bijgewerkt. Dit gebeurt door het laatste jaar toe te voegen aan de som van jaren waarnaar gekeken wordt voor haalbaar rendement. Aangezien

¹⁵ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019, 35026, nr. 74.

¹⁶ Concl. A-G Niessen, ECLI:NL:PHR:2016:41, bij HR 10 juni 2016. r.o. 5.7, 5.12 en 5.24.

¹⁷ Wet van 23 december 2015, *Stb.* 2015, 538, art II onderdeel C.

deze percentages bijgewerkt worden, dus meer conjunctuurgevoelig zijn, komt het de belastingplichtigen al meer tegemoet dan de fictie van 4%. Voor de berekening van het fictieve rendement wordt voor aandelen gekeken naar de MSCI Europe Standard Gross Local Index, voor onroerende zaken naar het CBS-prijsindexcijfer voor bestaande koopwoningen en voor obligaties naar de DNB-statistiek voor het rendement op de meest recente 10-jarige staatsobligatie.¹⁸ Dit betekent dat de werkelijke risicopreferenties van de belastingplichtigen niet in ogenschouw worden genomen. Een belastingplichtige met vermogen dat in box 3 valt, wordt ook direct geacht de rendementen te behalen van bijvoorbeeld huizenprijzen. Daarmee draagt hij ook de risico's die hierbij horen.

Daarna volgde het arrest van 14 juni 2019 waarin werd vastgesteld dat het behalen van het forfaitaire rendement in 2013 en 2014 alleen had gekund met veel risico en dat dit op stelselniveau strijdig is met het eigendomsrecht.¹⁹ Aangezien de Hoge Raad aangaf dat sprake was van een rechtstekort dat verdere invulling vereiste heeft de Staatssecretaris het voornemen kenbaar gemaakt een andere invulling aan de forfaitaire rendementen te geven. Dit leidde ertoe dat de Staatssecretaris wijzigingen heeft aangekondigd, om te trachten de box 3-heffing meer aan te laten sluiten bij de realiteit. De voornaamste wijzigingen zijn dat er nu een forfaitair percentage wordt toegewezen aan een bepaald beleggingsobject, evenals een forfaitaire debetrente aan schulden. Hierbij wordt nog steeds een forfaitair rendement gebruikt, maar dan zijn er twee verschillende forfaitaire rendementen, enerzijds voor sparen en anderzijds voor beleggen, ongeacht de omvang van de portfolio, zoals dat nu het geval is. Dit kondigde hij aan op 6 september 2019 en het beoogd inwerkingtreden van deze aanpassingen zou in 2022 zijn.²⁰ Deze aanpassingen moeten enige discrepantie met art 1 EP EVRM verhelpen. Intussen is duidelijk dat deze aanpassingen niet meer komen.

1.4 Toetsingscriteria

Naast art 1 EP EVRM, waar vaak over geprocedeerd wordt, zijn er ook belastingbeginselen die een rol kunnen spelen. In dit onderzoek zal getoetst worden aan het eigendomsrecht, het gelijkheidsbeginsel en het draagkrachtbeginsel. Het gelijkheidsbeginsel houdt in dat gelijke gevallen gelijk moeten worden behandeld. Daarnaast moeten ongelijke gevallen naar mate van evenredigheid ongelijk worden behandeld. Vooral dit laatste aspect van het gelijkheidsbeginsel zal in dit onderzoek in ogenschouw worden genomen. Deze focus wordt gelegd, omdat zoals uit de vorige paragraaf bleek, er verschillende manieren zijn van beleggen en de verwachte rendementen van deze beleggingen nogal kunnen afwijken van de realiteit. Om te onderzoeken hoe verschillende beleggingsobjecten en schulden worden gedifferentieerd en of het wel mogelijk is om objecten met een ogenschijnlijk gelijke functie anders te behandelen is het interessant om jurisprudentie te bekijken. Er is al jurisprudentie over de vraag of box 3 in het verleden niet strijdig was met het gelijkheidsbeginsel. Zo volgde uit een arrest van 2 maart 2007 dat belastingschulden niet hetzelfde zijn als normale schulden en dat belastingschulden voor de rendementsgrondslag niet in aftrek mogen komen.²¹ De Hoge Raad kwam tot de conclusie dat deze rechtvaardiging niet discriminatoir is, omdat corrigeren voor administratieve lasten zou zorgen voor lasten die de burger en de Belastingdienst beperken. Immers was de Inkomstenbelasting 1964 net vervangen door de Inkomstenbelasting 2001 en zou dit leiden tot een moeilijke manier van herrekenen. Met het oog op die herrekening heeft de wetgever ook kenbaar gemaakt dat het de bedoeling was de belastingschulden buiten aanmerking te laten, om de administratieve lasten te beperken.²² Het in aanmerking nemen van de schulden zou ertoe leiden dat de belastingschuld

¹⁸ Wet van 23 december 2015, *Stb.* 2015, 538, art II onderdeel J.

¹⁹ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606, r.o. 2.5.1 en 2.5.2.

²⁰ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019, 35026, nr. 74.

²¹ HR 2 maart 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ9673 nr. 42.144.

²² *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 19, blz. 24-25.

opnieuw berekend moet worden, omdat de schuld is ontstaan uit een systeem met een oude vaststelling van grondslag en maatstaf van heffing. Hieruit volgt ook dat een dergelijk onderscheid in behandeling gemaakt mag worden, ondanks de eigenschappen die normale schulden en belastingschulden delen.

Het draagkrachtbeginsel ligt ten grondslag aan de inkomstenbelasting en houdt in dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen.²³ In absolute zin is dit eigenlijk altijd wel waar, omdat bij een proportioneel tarief een belastingplichtige met een hoger inkomen meer belasting verschuldigd is. In relatieve zin is vaak ook sprake van het fenomeen dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Dit komt tot uitdrukking in de vorm van een hoger tarief in een hogere inkomensschijf, ook wel een hoger marginaal tarief. Dit houdt in dat sprake is van een progressief stelsel waarbij de marginale belastingdruk stijgt. Over het stelsel dat per 1 januari 2017 in werking trad oordeelde Bavinck al dat het een progressieve vermogensbelasting was.²⁴ Bavinck stelt dit, omdat de veilige belegger met een groot vermogen zwaarder wordt belast dan de veilige belegger met een klein vermogen. Hierbij stelt hij wel terecht de vraag of zich dan niet een buitensporig zware last voordoet. In dit onderzoek zal gekeken worden naar de mogelijke invloed van het ingetrokken voorstel van de Staatssecretaris op de marginale belastingdruk van belastingplichtigen. Ook wordt onderzocht of het risico van de buitensporige individuele last van de baan is.

1.5 Werkwijze

Door middel van literatuuronderzoek naar het verleden van box 3 en relevante belastingbeginselen zoals het draagkrachtbeginsel en het gelijkheidsbeginsel wordt eerst uitgewerkt hoe box 3 er nu uit ziet. Voor de eerste deelvraag: 'Wat is de werking van box 3 nu en hoe was die in het verleden?' worden de wetsgeschiedenis en relevante jurisprudentie besproken, evenals de huidige fictie in rendementsklassen. In het arrest van 14 juni 2019 is op twee manieren getoetst of de box 3-heffing, zoals die bij de inwerkingtreding van de Wet IB 2001 gold, op stelselniveau strijdig was met Art 1 EP EVRM. De eerste toets is de haalbaarheidstoets, waarbij naar spaarrentes, rendementen op staatsobligaties en rente op deposito's is gekeken en of deze in de jaren 2013 en 2014 het forfaitaire rendement benaderden. De tweede toets is de buitensporig-zware-lasttoets.²⁵ Hierbij werd getoetst of met deze beleggingsobjecten in 2013 en 2014 meer dan 1,2% rendement behaald kon worden, dus meer dan de belastingdruk. Aangezien aan beide toetsen niet werd voldaan oordeelde de Hoge Raad dat dit een rechtstekort vormt en dat dit verder ingevuld moest worden door de Staatssecretaris. Dat aan beide toetsen moet worden voldaan biedt de belastingplichtigen over bepaalde aspecten een inzicht in de gedachtegang van de Hoge Raad. Waar in eerdere arresten namelijk vanuit werd gegaan dat alleen naar de haalbaarheidstoets zou worden gekeken, is er dus ook nog een buitensporig-zware-lasttoets.²⁶ Dit is een zware toets, omdat de buitensporige zware last uitgaat van de gehele financiële situatie en ook ziet op box 1 en box 2.²⁷ Als de belastingplichtige dus minder dan de belastingdruk aan inkomen heeft kunnen behalen, maar hij wel box 1 inkomen heeft is er nog geen buitensporige zware last. Deze toetsen zullen onderzocht worden en toegepast worden op het voorstel van de Staatssecretaris. Daarnaast wordt het gelijkheidsbeginsel uitgewerkt, waaruit volgt dat gelijke gevallen gelijk moeten worden behandeld en ongelijke gevallen naar mate van evenredigheid ongelijk behandeld moeten worden. Daarna wordt het draagkrachtbeginsel uitgewerkt, waaruit volgt dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen.

²³ *Kamerstukken II* 1998/99, 26 727, nr. 3. Paragraaf 1.3.1.

²⁴ Bavinck, *WFR* 2017/33.

²⁵ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606, r.o. 2.8.

²⁶ HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812 nr. 13/04247 en HR 10 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1129 nr. 14/05020.

²⁷ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606, r.o. 2.4.4.

Vervolgens wordt de deelvraag: ‘Wat zijn de relevante aangekondigde aanpassingen voor beleggers?’ behandeld. Hierin worden de splitsing tussen sparen en beleggen, de lagere debetrente en de aanpassing van het heffingsvrij vermogen nader toegelicht. Hierbij wordt ook weergegeven wat de impact is op portfolio’s met verschillende grootte en samenstelling. Ook wordt ingegaan op de afweging die de Staatssecretaris heeft gemaakt om voor deze oplossing te kiezen. Daarna worden de economische gevolgen van de aangekondigde maatregelen weergegeven, door ze toe te passen op verschillende inkomens in box 3.

De gevonden resultaten in Hoofdstuk 3 worden in Hoofdstuk 4 getoetst aan het eigendomsrecht, gelijkheidsbeginsel en draagkrachtbeginsel. Hiermee wordt de deelvraag: ‘Wat zijn de gevolgen van de aanpassingen voor beleggers met verschillende grootte en inhoud van portfolio en is dit mogelijk een aantasting van het gelijkheidsbeginsel, draagkrachtbeginsel of eigendomsrecht?’ beantwoord. In dit hoofdstuk staat centraal hoe de belastingplichtige zijn box 3-vermogen alloceert en of deze ongelijke mate van verdeling ook naar mate van evenredigheid ongelijk behandeld wordt. Om dit te beantwoorden worden twee aspecten onderzocht: ten eerste de classificatie van de beleggingsobjecten en ten tweede de mogelijke voordelen van een grote portfolio. Hiervoor worden de verschillende door de Staatssecretaris aangewezen beleggingsobjecten onderzocht op risico en rendement. Omdat er alleen een splitsing is tussen sparen en beleggen, worden veilige obligaties geacht een hoog rendement te behalen; dit is ten nadele van de veilige belegger. Daarnaast is het risicoprofiel heel anders dan voor aandelen. Daarom zal onderzocht worden of deze volgens het gelijkheidsbeginsel wel in dezelfde categorie horen. Daarnaast is het denkbaar dat binnen een beleggingscategorie verschillende risicoprofielen zijn, zoals veilige en onveilige aandelen. Om de tweede vraag te beantwoorden wordt naar de omvang van de portfolio gekeken. De opbouw van het forfaitaire percentage kan ten nadele van de kleine belegger zijn. Om tot 5,33% te komen worden de gemiddelde groei van aandelenindexen en de indexatie van huizenprijzen meegenomen. Wat betreft huizenprijzen is het een onrealistische aanname dat een kleine belegger een soortgelijk rendement als dat op woningen kan realiseren. Daarnaast spelen transactiekosten relatief gezien een grotere rol in de portfolio van de kleine belegger en wordt de werkelijke winst hierdoor uitgehold. In de volgende hoofdstukken worden eerst de drie deelvragen uitgewerkt, daarna wordt afgesloten met een conclusie.

Hoofdstuk 2: Wat is de werking van box 3 nu en in het verleden?

2.1 Inleiding

Om de eerste deelvraag te beantwoorden is het eerst van belang om in de geschiedenis van de belasting op sparen en beleggen te duiken. Voorafgaand aan de box 3-heffing was er een vermogensbelasting en een heffing op inkomsten uit vermogen. In art 24 Wet IB 1964 was een heffing op inkomsten uit vermogen opgenomen. Dit was een heffing op uitkeringen zoals dividenden, rentes zoals op spaarrekeningen en huurinkomsten uit woningen en bedrijfspanden. Het genieten van deze werkelijke inkomsten was het belastbare feit. Doordat hier geen forfait maar wel een bepaling die aansloot bij uitkeringen was opgenomen waren er veel creatieve beleggingsobjecten op de markt die niet in de heffing betrokken werden. Dit lukte aangezien voor inkomsten uit vermogen de uitkeringen zoals dividenden belast werden. Zoals uit art 24 lid 1 Wet IB 1964 volgt betreft het inkomen uit vermogen dat niet winst uit onderneming, winst uit aanmerkelijk belang of inkomsten uit arbeid is. Uit de wettekst volgt dat deze inkomsten worden getrokken uit de roerende of onroerende zaken; het betreft dus een uitkering, niet een waardestijging. In art 25 Wet IB 1964 zijn nog bijzondere inkomsten uit vermogen opgenomen. Ook hier betreft het rentes, premies en uitkeringen. Deze heffing werd makkelijk ontweken door een eventuele dividenduitkering of rente uit te stellen. Dit wordt gedaan door geen winst te maken, maar te herbeleggen met de behaalde resultaten; dit levert een waardestijging van het aandeel op. Volgens de Wet op de Vermogensbelasting 1964 werd 0,7% belasting geheven over het vermogen, waarbij het vermogen was de waarde van de bezittingen verminderd met de waarde van de schulden.²⁸ Volgens Arends vond deze belasting haar einde, omdat vooral renteniers de belasting te zwaar vonden.²⁹

Aangezien de vermogensbelasting aan vervanging toe was en de belasting op inkomsten uit vermogen niet effectief bleek werd met de invoering van de wet IB 2001 een belasting op inkomsten uit sparen en beleggen geïntroduceerd. Het is wel van belang op te merken dat een vermogensbelasting en een vermogensrendementsheffing op elkaar lijken, maar niet hetzelfde zijn. Zoals ook volgt uit de Nota 'Belastingen in de 21^e eeuw: een verkenning' zouden ondanks de technische verschillen deze belastingen te veel cumuleren en zouden belastingplichtigen dit daardoor ervaren als dubbele heffing.³⁰ De afschaffing van de vermogensbelasting was daarom onvermijdelijk.

2.2 Box 3 vanaf 2001

2.2.1 Introductie forfaitaire stelsel

De afschaffing van de vermogensbelasting en Wet IB 1964 leidde in 2001 tot de inwerkingtreding van box 3, waarbij geheven werd over een forfaitair rendement van 4% van het vermogen. Voor deze 4% is gekozen omdat deze gemiddeld op de lange termijn haalbaar is zonder veel risico te nemen. De Staatssecretaris verwees destijds naar het voorbeeld van de Nederlandse staatsobligaties.³¹ Deze renderen nu echter veel minder dan 4%.³² Gegeven dit feit en het feit dat er geen tegenbewijsregeling is, voelden veel belastingplichtigen zich benadeeld. Hierbij bestaat het vermogen uit de waarde van de bezittingen minus de waarde van de schulden gemeten op 1 januari. Er gold geen splitsing in soorten beleggingen, noch was er differentiatie naar omvang van de portfolio. Er is wel een heffingsvrije voet van thans € 30.846. Uit de parlementaire behandeling volgt dat het percentage van 4% gemiddeld

²⁸ Wet op de Vermogensbelasting 1964 artikel 3 lid 2.

²⁹ Arends 2020, IB.5.0.3.

³⁰ *Kamerstukken II 1997/98*, 25 810, nr. 2, p. 76.

³¹ *Kamerstukken II 1999/2000*, 26 727, nr. 7, blz. 263.

³² 'Rente Nederland 10 jaar', iex.nl.

gezien over een lange periode haalbaar moet zijn zonder daar veel risico voor te nemen.³³ In 2010 is aan de grondslag toegevoegd het gezamenlijke vermogen met de partner.³⁴ Tot en met 2009 werd de heffingsgrondslag bepaald per persoon.³⁵

2.2.2 Haalbaarheidstoets en buitensporig-zware-lasttoets

Dit forfait was in de eerste jaren na invoering een gunstig forfait voor belastingplichtigen, omdat de rendement veelal hoger was dan de forfaitaire 4%. In latere jaren werd er echter een lager rendement behaald, waardoor belastingplichtigen zich benadeeld voelden. In sommige zaken speelde zelfs de discussie of de heffing niet strijdig was met het eigendomsrecht. De heffing kon namelijk hoger uitvallen dan het werkelijk totaal genoten inkomen. Dit eigendomsrecht is verankerd in art 1 EP EVRM. Uit dit artikel volgt het recht op ongestoord genot van vermogen. Belastingheffing is een getolereerde inbreuk op dit recht, tenzij sprake is van een buitensporige individuele last.³⁶ Er moet echter wel evenwicht zijn tussen het individuele belang en het algemene belang. Uit het arrest Trémiolles tegen Frankrijk volgde dat dat evenwicht er niet meer was bij een effectieve heffing van 85%.³⁷ In het arrest HR 3 april 2015 heeft de Hoge Raad een opening gegeven voor de belastingplichtige.³⁸ De Hoge Raad oordeelde daarin namelijk dat de box 3-heffing niet strijdig is met artikel 1 EP EVRM, tenzij voor een lange reeks van jaren het veronderstelde rendement van 4% niet behaald kan worden. Dit is een concretisering van de haalbaarheidstoets, waarmee wordt onderzocht of het forfaitaire rendement daadwerkelijk haalbaar was in de gegeven periode. In geval dit rendement niet daadwerkelijk haalbaar zou zijn zou dit leiden tot een buitensporig zware last. Advocaat-Generaal Ettema stelt in zijn conclusie over belastingheffing over spaarvermogens in 2013 en 2014 dat de box 3-heffing niet strijdig is met het eigendomsrecht.³⁹ Wel geeft deze conclusie meer duidelijkheid en inzicht in hoe de Advocaat-Generaal vindt dat aspecten geïnterpreteerd moeten worden. De Advocaat-Generaal stelt bijvoorbeeld dat er voor de beleggingen niet moet worden gekeken naar de werkelijkheid, maar naar de onderliggende beleggingsobjecten waarop de 4% is gebaseerd.

Ook stelt de Advocaat-Generaal dat alleen de haalbaarheidstoets niet voldoende is om vast te stellen of er een buitensporige zware last is. Zoals eerder benoemd is moet ook een buitensporig-zware-lasttoets worden toegepast. Deze volgt onder andere uit het arrest Trémiolles tegen Frankrijk. Uit dit arrest volgde dat voor een schending van art 1 EP EVRM er aanwezigheid moet zijn van een buitensporige last. In het arrest van Trémiolles was dit niet het geval, omdat de heffing niet leidt tot het interen op het vermogen van de belastingplichtige. Daarom valt de overschrijding van de heffing binnen de *margin of appreciation*. Dit houdt in dat deze heffing nog binnen de marges is en dus toelaatbaar voor het EHRM. Voor de Nederlandse wetgeving is de lering hieruit dat een heffing niet zomaar een inbreuk kan zijn op het eigendomsrecht, maar dat deze heffing dus ook een buitensporige last moet vormen.

Het gemiddelde rendement moet worden afgezet tegen de belastingdruk. Daarbij moet rekening worden gehouden met de gehele financiële situatie, dus ook het box-1 en box-2 inkomen. Op 29 mei 2020 heeft de Hoge Raad arrest gewezen in een casus waar de belastingplichtige € 491 belasting verschuldigd was over een spaarsaldo van € 3.994.⁴⁰ Ook hier oordeelde de Hoge Raad dat het Hof juist

³³ Kamerstukken II 1999/2000, 26 727, nr. 7, blz. 263.

³⁴ Wet van 23 december 2009, Stb. 2009, 611. Onderdeel J.

³⁵ Inkomstenbelasting 2001, art 5.2 aantekening 3A.1.

³⁶ EHRM 4 januari 2008, ECLI:CE:ECHR:2008:0104DEC002583405 nrs. 25834/05 en 27815/05.

³⁷ EHRM 4 januari 2008, ECLI:CE:ECHR:2008:0104DEC002583405 nrs. 25834/05 en 27815/05.

³⁸ HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812 nr. 13/04247, r.o. 2.3.2.

³⁹ Concl. A-G Ettema, ECLI:NL:PHR:2018:1439, bij HR 14 juni 2019.

⁴⁰ HR 29 mei 2020, ECLI:NL:HR:2020:994, nr. 19/03319.

had gehandeld om de gehele financiële situatie in ogenschouw te nemen. De belastingplichtige in casu had gebruik gemaakt van een persoonsgebonden aftrek in box 1 in verband met het ter beschikking stellen van een woning. Advocaat-Generaal Niessen stelt echter dat een verlies behalen op vermogen een buitensporige individuele last vormt, indien vastgesteld wordt in het desbetreffende jaar dat de belastingplichtige met risicomijdende beleggingen over een reeks van jaren het forfaitaire rendement niet kan behalen.⁴¹

2.2.3 Arrest 14 juni 2019

In het arrest van 14 juni 2019 oordeelt de Hoge Raad dat de box 3-heffing op stelselniveau in strijd is met het eigendomsrecht.⁴² Hiervoor is niet alleen de haalbaarheidstoets toegepast zoals dat werd gedaan in het arrest van 3 april 2015, maar is om vast te stellen of er een buitensporige last was ook onderzocht of het feitelijke rendement lager was dan de belastingdruk (30% van 4%). Om te bepalen welk rendement haalbaar was in de gegeven jaren worden de spaarrentes, rentes op staatsobligaties en rente op deposito's als referentiekader gebruikt.⁴³ Welke beleggingsobjecten een belastingplichtige dus feitelijk gebruikt en wat daar het feitelijke haalbare rendement op was doet er niet toe. Daarnaast wordt geen rekening gehouden met de kosten die worden gemaakt.

Ook licht de Hoge Raad toe of het reële of het nominale rendement in aanmerking moet worden genomen. Reëel rendement zou inhouden dat in jaren van hoge inflatie het rendement met dat inflatiepercentage gecorrigeerd moet worden. Volgens de Hoge Raad is dat niet nodig en wordt aangesloten bij het nominale rendement. In de inkomstenbelasting IB 2001 zou het ook een uitzondering zijn als er rekening gehouden zou worden met inflatie. Het gebruik maken van een forfait om de inkomsten te bepalen is echter ook een uitzondering. Daarom zou het niet ondenkbaar zijn om de inflatie te incorporeren in het forfait. Het nominale rendement is nadelig voor de belastingplichtige, omdat inflatie ook zorgt voor waardevermindering van zijn vermogen. Een haalbaar rendement van 4% terwijl er inflatie is van 2% zou het haalbaarheids criterium halen, terwijl de belastingplichtige maar 2% rendement ervaart. Dit is een onderdeel van het forfait dat zorgt voor een verdere abstrahering van de werkelijkheid. Daarnaast oordeelt de Hoge Raad dat het forfaitaire rendement voor een langere periode niet haalbaar moest zijn, en dat een incidentele negatieve uitschieter niet voldoende is.⁴⁴ Uit de conclusie van de Advocaat-Generaal volgt dat commissie Van Dijkhuizen heeft vastgesteld dat voor de eerder benoemde beleggingsobjecten geldt dat sinds 2009 4% niet meer te behalen is op staatsobligaties, sinds 2010 niet meer op deposito's en sinds 2001 niet meer op spaarrekeningen.⁴⁵ Dit is voor de Hoge Raad voldoende om te oordelen dat de rendementen in 2013 en 2014 niet incidenteel, maar structureel laag zijn.⁴⁶ Dit is in tegenstelling tot het oordeel van de Advocaat-Generaal dat een structureel laag rendement niet voldoende is voor een schending van eigendomsrecht.⁴⁷

De Hoge Raad legt hier het initiatief bij de wetgever, want als de box 3-heffing op stelselniveau strijdig is met het eigendomsrecht zou er sprake zijn van een rechtstekort. Ook werd voor de buitensporige individuele last het verzamelinkomen in aanmerking genomen. De Hoge Raad heeft dezelfde visie als de Advocaat-Generaal over welke beleggingen in aanmerking komen en past dus ook de buitensporig-zware-lasttoets toe. Desondanks oordeelt de Hoge Raad dat sprake is van een rechtstekort, dat verder invulling moet worden gegeven door de Staatssecretaris. In een annotatie van de redactie Vakstudie

⁴¹ Concl. A-G Niessen, ECLI:NL:PHR:2020:211, bij HR 29 mei 2020, ro. 3.46.

⁴² HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606.

⁴³ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606, r.o. 2.8.

⁴⁴ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606, r.o. 2.8.

⁴⁵ Concl. A-G Ettema, ECLI:NL:PHR:2018:1439, bij HR 14 juni 2019. Onderdeel 7.9.

⁴⁶ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606, r.o. 2.5.1. jo. 2.8.

⁴⁷ Concl. A-G Ettema, ECLI:NL:PHR:2018:1439, bij HR 14 juni 2019. Onderdeel 4.7.

Nieuws wordt verwacht dat de aanpassingen van de wetgever in 2016 niet toereikend genoeg zijn, aangezien voorzichtige spaarders nog steeds een hoog instaprendement hebben.⁴⁸ Met een verdeling van 67% sparen en 33% beleggen en een tarief van 30% is de effectieve belastingdruk en daarmee het instaprendement van de laagste vermogenscategorie namelijk 0,54%.

2.3 Wijzigingen 2017

In 2017 zijn al wijzigingen doorgevoerd in de box 3-heffing om te proberen meer aan te sluiten bij reële rendementen. Uit het Belastingplan 2016 volgt dat er in box 3 aangesloten gaat worden bij rendementsklassen.⁴⁹ Dit leidt tot twee verschillende ficties: ten eerste een samenstellingsfictie van de portfolio en ten tweede de rendementsfictie die die klassen behalen. De klassen zijn als volgt opgedeeld: Onder de € 72.797 wordt geacht dat je 67% spaart en 33% belegt, tussen de € 72.797 en € 1.005.572 21% spaart en 79% belegt en daarboven alleen maar belegt. Deze samenstelling is gebaseerd op de vermogens en de daadwerkelijke samenstelling van het vermogen van box 3 betalers in 2012.⁵⁰ Om tot een forfaitair rendement voor beleggingen te komen wordt een percentage gebruikt dat voor 33% bestaat uit aandelenprijzen, 14% uit obligaties en 53% uit huizenprijzen. Dit leidt tot een forfaitair rendement voor sparen van 0,06% en een forfaitair rendement van beleggen van 5,33%. Zoals Bavinck terecht zegt is het aardig om op te merken dat voor het verwachte rendement van aandelen de begindatum van 1984 is gekozen.⁵¹ Voor de bepaling van het rendement op aandelen wordt met een weging van 1/15 het rendement van het jaar ervoor genomen en met een weging van 14/15 het lange termijn rendement. Voor de lange termijn zijn er verschillende datapunten van 1984 tot 1994 genomen en als eindjaar een datapunt tussen 2008 en 2014. Dit levert verschillende rendementen op, maar het gemiddelde hiervan is 8,25%. Deze eerste jaren waren een dieptepunt in de markt en alles vanaf daar is dus een flinke stijging. Beginnen met meten in een jaar waarop de koersen laag staan resulteert in een verwacht rendement van aandelen voor 2017 van 8,06%.⁵² Als de periode 2001 tot 2014 in ogenschouw wordt genomen, stelt Romyn dat slechts een gemiddeld jaarlijks rendement van 0,7% realiseerbaar is.⁵³ Bij deze gemiddelden is nog geen rekening gehouden met transactie- en bankkosten die in rekening worden gebracht. Die gaan er voor het vaststellen van het forfaitaire rendement ook niet vanaf, hetgeen haaks lijkt te staan op precies de realiteit die deze wetgeving wil bewerkstelligen.

Over de huizenprijzen stelt Romyn dat dit een keuze uit armoede is door de Staatssecretaris. De verwachte rendementen op huizen zijn 4,25% per jaar.⁵⁴ De Staatssecretaris gaf destijds aan niet te weten wat de maatstaf was voor onroerend goed als beleggingsobjecten en heeft daarom aangegrepen bij de CBS-index voor bestaande koopwoningen.⁵⁵ Deze index volgt niet alleen woningen die ter belegging worden aangehouden, maar ook woningen die ter gebruik worden aangehouden. Dit zou een onevenredig beeld van de rendementen op woningen kunnen weergeven, aangezien de rendementen in box 1 van de eigen woning anders kunnen uitpakken dan de rendementen op woningen die gebruikt worden om te verhuren. Stevens stelt dat ook de rendementen van obligaties niet realistisch worden weergegeven, omdat er sprake is van *home bias*.⁵⁶ De Staatssecretaris heeft namelijk gekozen voor de rendementen op Nederlandse staatsobligaties en die zijn laag in vergelijking

⁴⁸ Redactie Vakstudie Nieuws, annotatie bij HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606.

⁴⁹ Wet van 23 december 2015, *Stb.* 2015, 538.

⁵⁰ *Kamerstukken II* 2015/16, 34 302, nr 3, tabel 6.

⁵¹ Bijlage A bij paragraaf 4: herziening belastingplan. grafiek 2 .

⁵² Wet Inkomstenbelasting 2001, artikel 10.6ter aantekening 5 lid 5.

⁵³ Romyn, *WFR* 2015/1528.

⁵⁴ Romyn, *WFR* 2015/1528.

⁵⁵ Wet Inkomstenbelasting 2001, artikel 10.6ter aantekening 5 lid 4.

⁵⁶ Stevens, *WFR* 2015/1172.

met andere staatsobligaties. Hier wordt het rendement van de belastingplichtige onderschat, indien hij ook in buitenlandse obligaties belegt. Concluderend biedt de huidige manier van vaststellen van forfaitair rendement geen juiste afspiegeling van de rendementen van de drie belangrijkste beleggingsobjecten, waardoor de box 3-heffing nog steeds ver verwijderd blijft van de realiteit.

2.4 Deelconclusie

Doordat een heffing aan de hand van werkelijke uitkeringen leidde tot eenvoudige manieren van ontwijking was een forfaitaire heffing volgens de Staatssecretaris de beste oplossing om rendement te belasten. Dit forfait bracht echter wel aannames met zich mee, waardoor belastingplichtigen minder dan de effectieve belastingdruk aan rendement kunnen behalen. De Hoge Raad gaf dan ook aan, dat indien er sprake is van een individuele buitensporige last de box 3-heffing stelselmatig in strijd is met het eigendomsrecht. In 2017 zijn nadere aanpassingen gedaan. Deze brengen echter alleen maar meer ficties met zich mee. In het huidige systeem worden naast de aannames van het rendement op beleggingsobjecten, ook aannames gedaan van de samenstelling van de portfolio.

Hoofdstuk 3: Wat zijn de relevante aangekondigde aanpassingen voor beleggers?

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de aangekondigde aanpassingen van de Staatssecretaris uitgelicht en onderzocht. Hierbij wordt de motivatie van de Staatssecretaris in ogenschouw genomen, maar worden ook eventuele zwaktes in het systeem belicht. Tot slot zullen de door de Staatssecretaris aangekondigde maatregelen toegepast worden op enkele samenstellingen van portfolio's om een beeld te scheppen van de werking van deze maatregelen.

3.2 De voorgestelde aanpassingen

Op 6 september 2019 heeft de Staatssecretaris een voorstel gedaan met enkele aanpassingen in box 3.⁵⁷ Dit voorstel wordt niet uitgevoerd, maar aangezien box 3 wel degelijk aangepast moet worden is het toch interessant deze aanpassingen te onderzoeken. Met deze aanpassingen komt een einde aan de rendementsklassen zoals die nu zijn opgenomen en wordt een forfait bepaald aan de hand van beleggingsobjecten. Deze worden opgedeeld in twee categorieën, sparen en beleggen. Daarnaast wordt de rente over schulden aftrekbaar tegen een forfaitaire debetrente. Uit het ingetrokken voorstel volgt dat voor het spaarinkomen een forfaitair rendement van 0,09% in aanmerking wordt genomen, voor beleggingsinkomen 5,33% en voor schulden een debetrente van 3,03%. In het huidige systeem worden de 0,06% en de 5,33% gebruikt, maar fictief verdeeld aan de hand van de omvang van de portfolio.⁵⁸ De lagere debetrente resulteert uit de gemiddelde hypotheekrente.⁵⁹ Het belastingtarief wordt verhoogd van 30% naar 33%, vooral om ervoor te zorgen dat de maatregel budgetneutraal is. Een budgetneutrale maatregel houdt in dat de overheid er niet meer of minder belastinginkomsten door krijgt. Daarnaast is er een aanpassing gedaan betreffende de drempel. De drempel blijft € 30.846, maar in het nieuwe systeem wordt het gehele vermogen belast zodra de belastingplichtige de drempel overschrijdt, in plaats van dat alleen het vermogen boven de drempel wordt belast. Hier komt voor in de plaats dat er een heffingsvrij inkomen is van € 400 per fiscale partner. Dit heffingsvrije inkomen wordt na het berekenen van het forfaitaire rendement in mindering gebracht.⁶⁰ Om het onderscheid te maken tussen sparen en beleggen wordt gekeken naar art 1:1 Wet op het financieel toezicht. Hierin is uitgewerkt wat een deposito is en dit zal onder het spaarvermogen vallen. Het feitelijk belasten van het rendement op een bepaald beleggingsobject is een hele andere wijze dan de rendementsklassen die nu worden gebruikt. Aangezien de vaststelling van het beleggingsobject in het ingetrokken voorstel werkelijk gebeurt, is er een mogelijkheid tot arbitrage. Dit zou inhouden dat een belegger voor de peildatum zijn beleggingen verkoopt, zodat zijn forfaitaire rendement wordt vastgesteld op basis van zijn spaarvermogen. Aangezien in het huidige systeem en dat ervoor werd gewerkt met pure ficties, was daar geen mogelijkheid toe. Daarom heeft de Staatssecretaris aangekondigd dat er maatregelen moeten komen om de peildatarbitrage tegen te gaan. Deze zijn nog niet uitgewerkt in het voorstel van 6 september 2019.

Al deze maatregelen zorgen ervoor dat de focus van de box 3-heffing wordt verlegd naar de belegger. De belegger met een kleine portfolio gaat nu immers meer aan belasting betalen dan in het huidige systeem. Dat is het geval, omdat eerst de aanname werd gedaan dat hij een deel spaarde tegen een lager rendement wat dus onjuist was. De spaarder hoeft juist minder belasting te betalen, omdat de

⁵⁷ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019, 35026, nr. 74.

⁵⁸ Het spaarrendement wordt gebaseerd op de meest recente beschikbare periode van 12 maanden, namelijk van juli t-2 tot en met juni (t-1).

⁵⁹ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019, 35026, nr. 74. Hoofdstuk 1.

⁶⁰ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019, 35026, nr. 74. Hoofdstuk 3.1.

aanname dat hij een deel belegt tegen een hoog rendement niet meer opgaat. De Staatssecretaris stelt dat er door deze maatregelen van 2,9 miljoen belastingplichtigen nog maar 1,35 miljoen overblijven. Het is van belang om op te merken dat het beleggingsvermogen alles omvat dat niet spaarvermogen is. In deze categorie worden bijvoorbeeld ook de laag renderende staatsobligaties belast. Het heffingsvrije inkomen is € 400. Hierdoor wordt een beeld geschetst dat de spaarder tot € 440.000 vrijgesteld is (400/0,0009). Het forfaitaire element en de mogelijkheid tot aanpassingen van dit rendement doen echter realiseren dat dit niet altijd waar is. Het bijstellen van de rente naar de actuele stand is juist een anticyclisch instrument, dat zal zorgen voor een hogere belastinglast in tijden van economische onzekerheid. Zijn er namelijk onzekere tijden, dan stijgt de rente en indien de rente stijgt versnelt het proces waarmee je het heffingsvrije inkomen behaalt. Uit de bekendmaking van de Staatssecretaris volgt dat het rentepercentage wordt gebaseerd op de meest recente werkelijke rente. Deze is nu laag, maar dit kan in de toekomst heel anders uitpakken. Als de rente op 10-jaars staatsobligaties zou stijgen naar het niveau van de huizencrisis van 2008, kan 4,4% forfaitaire rendement bereikt worden.⁶¹ Of de rente stijgt naar het niveau van 2011, de eurocrisis, dan kan 3,6% bereikt worden.⁶² Deze stijgingen halen nog niet de 5,33% die gesteld wordt voor beleggingen, maar het zijn ook geen stijgingen die onrealistisch zijn wanneer de euro bijvoorbeeld minder stabiel wordt en lenen riskanter. Dit maakt dat de belastingplichtige het heffingsvrije inkomen sneller zal verbruiken en dus in tijden van crisis juist sneller belasting betaalt over zijn box 3 vermogen. Deze stijging in belastinglast is te omschrijven als een anticyclisch karakter van deze belasting. Dit zal ook het aantal belastingplichtigen weer doen oplopen zodra de rente stijgt. Boer is hier kritisch op en vraagt zich onder andere af waarom er voor rentes wel wordt aangesloten bij de realiteit en het lage rendement en voor beleggingen niet.⁶³ Ook volgt uit een berekening van de Staatssecretaris dat er een groep van 112.000 belastingplichtigen is die nieuw in de heffing betrokken wordt omdat zij een negatief vermogen hebben.⁶⁴ De aftrek van rente in het nieuwe systeem is echter dusdanig beperkt dat ze wel belast zijn. In het huidige systeem wordt naar het vermogen gekeken en zal een negatief vermogen dus niet leiden tot een belastbaar feit. In het aangekondigde systeem kan het voorkomen dat het vermogen negatief is, maar er toch een belastbaar feit is omdat de schulden worden afgetrokken tegen een lager forfaitair percentage. Meer interessant dan het vermogen van deze groep zijn hun inkomsten en daadwerkelijke rente over de schulden die ze hebben. Maar die data is niet beschikbaar.

Een andere maatregel die de Staatssecretaris aankondigt is de debetrente. Waar in het huidige systeem een forfaitair percentage wordt berekend over het saldo van je bezittingen en schulden, wordt in het voorgestelde systeem een positief percentage toegepast over de bezittingen en vervolgens wordt een lager negatief percentage toegepast over de schulden ervan afgetrokken. Gegeven dat dit percentage 3,03% is, is dit nadelig voor de belegger en voordelig voor de spaarder. De Staatssecretaris geeft aan dat dit gedaan is om beleggen met geleend geld te ontmoedigen.⁶⁵ Deze maatregel zal ook belastingplichtigen met een tweede woning gefinancierd met een lening treffen, omdat het de aftrek beperkt tot een lager percentage. Voor het percentage wordt nu aangesloten bij de gemiddelde stand van hypothecaire leningen, wat enigszins misplaatst lijkt aangezien de hypothecaire lening in box 1 zit. Deze hypothecaire rente is vaak lager, omdat de onroerende zaak als onderpand geldt. Zo'n onderpand is er niet altijd bij een lening in box 3. Daarom kan de aftrek in box 3 lager uitvallen dan dat de rentekosten in realiteit zijn. De onroerende zaken die in box 3 zitten zijn geen eigen woning, maar eventuele extra woningen ter gebruik of woningen die als belegging worden aangehouden. Gezien het

⁶¹ Concl. A-G Ettema, ECLI:NL:PHR:2018:1439, bij HR 14 juni 2019. Onderdeel 7.9.

⁶² Concl. A-G Ettema, ECLI:NL:PHR:2018:1439, bij HR 14 juni 2019. Onderdeel 7.9..

⁶³ Boer, *NJB* 2020/231.

⁶⁴ *Kamerstukken II* 2019/20, 35302, 17, tabel 4.

⁶⁵ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019, 35026, nr. 74.

verschil in risico dat de verstrekker van de lening loopt en het eventuele ontbreken van onderpand zou het meer realistisch zijn een andere maatstaf te gebruiken voor renteaftrek. Een alternatief is alleen schulden te salderen met vermogen waar een rendement op van toepassing is.⁶⁶ Dan wordt er alleen gesaldeerd voor schulden die zijn aangegaan met het doel inkomen te behalen, aangezien deze dus kosten vormen ten aanzien van het behalen van de inkomsten. Dit zorgt voor twee nadelen voor de Staatssecretaris. Ten eerste is deze oplossing niet budgetneutraal, waardoor het forfait omhoog zou moeten. Deze verhoging van het forfait is een maatregel die ver gezocht lijkt, aangezien het doel juist is aan te sluiten bij de realiteit. Het tweede probleem is dat volledig salderen van de schulden beleggen met geleend geld zou stimuleren, omdat het dan in aftrek wordt genomen. Deze conclusie komt vaker naar voren uit de brief van de Staatssecretaris. Dit is echter meer een politieke drijfveer dan dat die economisch is. Lenen kan op individueel niveau veel goed doen, doordat de consumptie van inkomen over de tijd wordt verspreid. Ook hier stelt Boer vraagtekens bij.⁶⁷ Een ander bedrag aan forfaitaire aftrek dan forfaitair rendement op dezelfde schuld zorgt voor een algehele discrepantie tussen inkomsten en kosten op dezelfde lening. Op dezelfde lening heeft de belastingplichtige die uitleent forfaitair meer inkomen dan dat de belastingplichtige die leent aan kosten heeft, terwijl de rente hetzelfde blijft. Dit druist juist in tegen de wens om meer aan te sluiten bij de werkelijkheid.

Aangezien de samenstelling van de portfolio nu daadwerkelijk wordt gemeten, in plaats van een fictie aan de hand van de omvang, zijn er anti-arbitragemaatregelen nodig.⁶⁸ Anders zou het immers gunstig zijn voor belastingplichtigen om vlak voor het meetmoment de aandelen om te zetten in spaargeld en na het meetmoment weer aandelen te kopen. Uit een WOB-verzoek gedaan door Elsevier Weekblad volgt dat er nog twee ideeën zijn over deze maatregelen.⁶⁹ Het eerste idee is een gemiddeld dagsaldo nemen. Het tweede is anti-arbitragewetgeving. Het gemiddeld dagsaldo is wel lastig, aangezien het gemiddelde van de vermogensontwikkeling over het jaar moet worden berekend. Dit kan ook nadelig zijn als er met spaargeld bijvoorbeeld een huis wordt gekocht aan het einde van het jaar. Daarom moet er dus nog na de peildatum rekening worden gehouden met de vermogenssamenstelling. Tevens wordt aangegeven dat deze meting niet mogelijk is voor buitenlands belastingplichtigen en moeilijk uitlegbaar is. In hetzelfde document uit het WOB-verzoek volgt al dat er gesteld wordt dat de maatschappelijke tendens tegen belastingontwijking groter is, derhalve het risico op arbitrage kleiner.⁷⁰

3.3 De cijfermatige uitwerking en schematische weergave

3.3.1 Verschillen tussen sparen en beleggen versus het huidige systeem

Voor een cijfermatige uitwerking van de aangekondigde aanpassing verwijs ik naar tabel 1. Hierin staat de werking van het aangekondigde regime weergegeven in vergelijking met het oude regime. De cijfermatige uitwerking gaat uit van een belastingplichtige die ongehuwd is en houdt rekening met het belastingtarief van 33% en het heffingsvrije inkomen van € 400. Daarnaast wordt voor de verschillende beleggingsobjecten het forfaitaire rendement vastgesteld op basis van de forfaitaire rendementen van 5,33% voor beleggingen, 0,09% voor sparen en de debetrente van -3,03%. Voor de schuld houdt dat in dat die dus een debetrente krijgt en niet direct van de bezittingen wordt afgetrokken. Voor de vergelijking met het oude systeem wordt de fictieve verdeling van de portfolio in acht genomen. Hierbij

⁶⁶ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019, 35026, nr. 74.

⁶⁷ Boer, *NJB* 2020/231.

⁶⁸ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019, 35026, nr. 74.

⁶⁹ Eerste deelbesluit WOB-verzoek naar vermogensrendementsheffing van box 3, 05 februari 2020, documentnummer 4.

⁷⁰ Eerste deelbesluit WOB-verzoek naar vermogensrendementsheffing van box 3, 05 februari 2020, documentnummer 4.

wordt, zoals eerder toegelicht, het fictieve rendement bepaald gebaseerd op de omvang van de portfolio. Dit houdt ook in dat de schulden dus direct in mindering komen op de bezittingen, en er slechts belasting verschuldigd is over het meerdere boven de drempel van € 30.846.

Tabel 1

Tarief	Sparen	Beleggen	Lenen	Inkomen	Te betalen belasting (NIEUW)	Te betalen belasting (OUD)
A	100.000			90	0	376
B	500.000			450	16	5.453
C		100.000		5.330	1.626	376
D		500.000		26.650	8.662	5.453
E	500.000		500.000	-14.700	0	0
F		500.000	500.000	11.500	3.663	0
G		35.000		1.865,5	483	22
H	1.000.000			900	165	11.832
I		35000	35000	805	133	0
J	1.000.000		1.000.000	-29.400	0	0
K	2.500.000			2.250	610	35.699
L		50.000	10.000	2.362	647	49

Deze werking is toegepast op een aantal verschillende portfolio's, waarvan sommige op elkaar lijken, doordat ze bijvoorbeeld dezelfde omvang hebben maar dan een andere verdeling hebben in sparen en beleggen. Daarnaast zijn er ook portfolio's die minder op elkaar lijken, maar qua belastinglast wel op dezelfde hoogte uitkomen. Op deze twee manieren worden er paren portfolio's samengesteld, wat het vergelijken vereenvoudigt. Deze paren zijn b en c, e en f, g en h, i en j, en k en l. In b en c is louter een simpele portfolio aanwezig zonder schuld. Portfolio b bezit € 500.000 aan spaargeld en portfolio c bezit € 100.000 aan beleggingen. De belasting die deze belastingplichtigen verschuldigd zijn is respectievelijk € 16 en € 1626. De verhouding tussen deze belastinglasten is bijna 100, terwijl de belegger minder vermogen heeft. Dit is ook in sterk contrast met het huidige systeem, waar de heffing respectievelijk € 5.453 en € 376 was geweest. In het systeem van 2017 steeg het forfaitaire rendement stapsgewijs naarmate de portfolio een grotere omvang kreeg. Deze stijging is nu dus niet meer aanwezig, aangezien er geen fictieve samenstelling meer is van de portfolio. De belastingplichtige gaat vanwege de rendementsklassen in het huidige systeem altijd meer betalen als hij een groter box 3 vermogen heeft. Uit verschillende voorbeelden in tabel 1 volgt dat een stijging in vermogen niet per se leidt tot een hogere belasting, waardoor er geen sprake meer is van een verkapte vermogensbelasting en het belang van het beleggingsobject dus echt een rol begint te spelen.

Beleggen met geleend geld kan voor een belastingplichtige aantrekkelijk zijn indien de verwachte rendementen hoger zijn dan rente waartegen hij leent. Hierdoor creëert de belastingplichtige een soort hefboom. Zo kan hij meer rendement behalen, door met meer geld te beleggen dan hij initieel zelf heeft. De mogelijkheid om over liquide middelen te beschikken en die te beleggen is ook een aanleiding om te beleggen voor belastingplichtigen die hun geld bijvoorbeeld al in niet-courante beleggingen hebben zitten. Dit is ook mogelijk met sparen, indien de spaarrente hoger is dan de rente waartegen de belastingplichtige leent, maar dit zal nagenoeg nooit voorkomen. De ontmoediging van beleggen met geleend geld wordt het best weergegeven door portfolio e en f: twee portfolio's met

een schuld van € 500.000, waarbij e spaart en f belegt. De belastingplichtige met portfolio e zal net als in het huidige systeem geen belasting verschuldigd zijn. De belastingplichtige met portfolio f is echter € 3.663 verschuldigd. In portfolio i en j komt deze ontmoediging van lenen nog verder naar voren. Een belegger die € 35.000 leent en belegt is € 133 belasting verschuldigd, terwijl een spaarder in theorie oneindig kan lenen, aangezien het forfaitaire percentage voor lenen hoger is dan dat voor sparen. Lenen om te sparen is in tegenstelling tot lenen om te beleggen veel minder logisch en begrijpelijk aangezien de rente die een belastingplichtige betaalt over de lening over het algemeen hoger uitvalt dan de rente die hij spaart. Dit betekent niet dat beleggen met geleend geld helemaal uit den boze is; de ratio lenen/beleggingen moet gelijk zijn aan de ratio tussen de forfaits: $5,33/3,03$ leidt tot 1,76. Dit betekent dat een belastingplichtige ongeveer 1,76 keer zijn beleggingen moet lenen en dan heeft hij nog steeds evenveel aftrek als forfaitair rendement. Bij deze ratio kan de belastingplichtige dus voor zijn hele vermogen lenen, zonder dat zijn forfaitaire inkomsten zijn forfaitaire kosten overschrijden. Dit kan gunstig zijn voor een belegger die belegt met geleend geld, in het huidige systeem is het voor hem mogelijk om schulden en bezittingen tegen elkaar weg te strepen, maar vanwege de verschillende forfaits zal hij in het nieuwe systeem ook spaargeld aan moeten houden. Dat betekent dat de verdeling waarbij het forfaitaire inkomen de forfaitaire kosten niet overschrijdt te berekenen is door $1/1,76$, dat is 0,56. Dat leidt tot een beleggingsvermogen van 56% en een spaarvermogen van 44%. Deze optie om nog wel te kunnen beleggen met geleend geld is vooral belangrijk voor mensen met beleggingspanden in box 3, die aangeschaft kunnen worden met leningen.⁷¹

De vergelijkingen tussen de portfolio's g en h en k en l worden gebruikt om te berekenen waar er een break-evenpoint is, en hoeveel een kleine belegger nu daadwerkelijk gaat betalen. Een belegger met € 35.000 aan beleggingen betaalt ongeveer drie keer zoveel aan belasting als een spaarder met € 1.000.000. En een belegger met € 50.000 aan beleggingen en een schuld van € 10.000 betaalt evenveel als een spaarder met € 2.500.000. In deze twee gevallen is ook duidelijk merkbaar wat het effect is van volledig heffen na het overschrijden van het drempelinkomen, in plaats van alles boven het drempelinkomen. In het oude scenario waren portfolio g en l maar € 22 en € 49 verschuldigd geweest, mede door de € 30.846 aan drempelvermogen. Deze twee berekeningen geven een duidelijke implicatie van het systeem en de gevolgen voor de kleine belegger door enerzijds het ingetrokken voorstel van volledig heffen na het overschrijden van het drempelvermogen en anderzijds het hogere forfaitaire rendement.

3.3.2 Verschillen in risicoprofiel

Naast de berekening om het verschil tussen de portfolio's weer te geven, is in tabel 2 een berekening uitgevoerd om de vergelijking tussen risicoprofielen weer te geven. De twee portfolio's b en d die allebei € 500.000 aan vermogen hebben worden hier geanalyseerd. De rendementen voor een belegger zijn gebaseerd op twee verschillende strategieën van beheerd beleggen van Nationale Nederlanden.⁷² Van deze twee strategieën is van de afgelopen 5 jaar het gemiddelde, het slechtste jaar en het beste jaar genomen. Voor de spaarrente zijn de huidige gemiddelde spaarrente, de hoogste en de laagste spaarrente genomen.⁷³ Deze uitkomsten zijn vergeleken met de forfaitaire inkomsten en belastingdruk uit Tabel 1. Hieruit volgt dat de veilige spaarder en de veilige belegger allebei een hogere belastingdruk ervaren dan de offensieve belegger. In het slechtste jaar voor de beleggers zijn de defensieve en de offensieve strategie beide verlieslatend. Dit levert een belastingdruk op van meer dan 100%. De spaarder heeft in dit voorbeeld een lagere belastingdruk dan de belegger. Dit komt grotendeels door het heffingsvrije inkomen van € 400.

⁷¹ 'Het financieel vermogen in box-3: verdeling en belasting', cpb.nl, Figuur 2.3.

⁷² 'Rendement beheerd beleggen', Nationale Nederlanden.

⁷³ 'Sparen', actuelerentestanden.nl.

Tabel 2

Vermogen	Strategie	Verwacht rendement	Werkelijk inkomen	Belastingdruk
€ 500.000	Defensief gemiddeld	2,4%	12.000	72%
	Defensief slechtste	-2,5%	-12.500	-69%
	Defensief beste	7,3%	36.500	24%
	Offensief gemiddeld	6,8%	34.000	25%
	Offensief slechtste	-7,3%	-36.500	-24%
	Offensief beste	21,3%	106.500	8%
€ 500.000,	Spaarder laag	0,05%	250	7%
	Spaarder gemiddeld	0,1%	500	3%
	Spaarder hoog	0,2%	1.000	2%

3.4 Deelconclusie

Concluderend zijn de belangrijkste wijzigingen in het ingetrokken voorstel tot aanpassing van box 3 dat er geen fictie meer is voor de samenstelling voor de portfolio. Het achterwege laten van de rendementsklassen is al een grote stap richting heffing op basis van realiteit. Dit zorgt er wel voor dat een belegger met een klein vermogen aanzienlijk meer belasting betaalt dan een belastingplichtige die een miljoen spaart. De belasting ziet op inkomsten, maar tabel 1 biedt een beeld van de toegenomen heffing voor belastingplichtigen die beleggen met een kleinere portefeuille in vergelijking met het huidige stelsel. Deze verandering is nog groter wanneer tabel 2 ook in ogenschouw wordt genomen en het een defensieve belegger betreft die minder dan het forfaitaire rendement behaalt. Daarnaast wordt het beleggen met geleend geld onaantrekkelijk gemaakt, maar tot een bepaalde verhouding is dat nog wel mogelijk. Dat het tot een bepaalde verhouding nog mogelijk is biedt nog een oplossing voor de bezitter van onroerende zaken in box 3. Toch blijkt een forfaitaire heffing problematisch, vooral ook door de meetbaarheid van beleggingsobjecten. Als het forfait niet realistisch is, dan biedt het geen vooruitgang ten aanzien van het huidige stelsel.

Hoofdstuk 4: Aantasting van het eigendomsrecht, gelijkheidsbeginsel of draagkrachtbeginsel?

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de bevindingen in hoofdstuk 3 getoetst aan het eigendomsrecht, het gelijkheidsbeginsel en het draagkrachtbeginsel. Hierbij wordt onderzocht wat de invloed is van de inhoud van de portfolio en wat het belang van het risicoprofiel van de belastingplichtige is. De Staatssecretaris kondigt een splitsing aan in sparen en beleggen, maar in beleggingen zijn ook meerdere gradaties in risico, derhalve ook in rendement. Daarnaast wordt onderzocht wat de gevolgen zijn van een verschil in omvang van de portfolio. Een belegger met een grotere portfolio heeft meer beleggingsobjecten tot zijn beschikking om in te investeren en op zijn totale winst zullen de kosten van het beleggen een kleinere rol spelen.

4.2 Risicoprofiel

4.2.1 Risico en eigendomsrecht

In het arrest van 14 juni 2019 oordeelde de Hoge Raad dat indien het forfaitaire rendement voor een langere periode niet behaald kon worden zonder veel risico te lopen, en indien er sprake was van een individuele buitensporige last, de heffing op stelselniveau strijdig is met het eigendomsrecht.⁷⁴ De oplossing die nu geboden is, is niet direct een antwoord hierop, aangezien het denkbaar is dat 5,33% voor beleggers niet ieder jaar haalbaar is. Zo volgt ook uit tabel 2 in hoofdstuk 3 dat er beleggingsstrategieën zijn die dat gemiddelde niet halen. Ook de verschillende beleggingsobjecten die de Advocaat-Generaal heeft getoetst in de periode van 2001 tot 2012 halen allemaal minder rendement dan 5,33%.⁷⁵ Aangezien voor de individuele zware last niet alleen naar het rendement, maar ook naar de belastingdruk wordt gekeken is dat ook in dit systeem een belangrijke afweging. Het belastingtarief vermenigvuldigd met het forfaitaire percentage aan inkomen leidt tot de totale belastinglast. Indien een belastingplichtige een werkelijk rendement behaalt dat lager is dan deze belastingdruk, moet hij meer betalen dan hij aan inkomen heeft. Zodra het rendement dus voor een langere periode onder de 1,76% ($5,33\% \times 0,33$) komt is het forfaitaire rendement niet haalbaar voor de belastingplichtige. Dit zou betekenen dat dezelfde discrepantie met art 1 EP EVRM zich voordoet als tijdens het arrest van 14 juni 2019, alleen dan met een iets ander forfait en iets ander werkelijk rendement. Uit de gegevens van de Advocaat-Generaal volgt dat een gemiddelde van aandelen slechter zou kunnen renderen dan de effectieve belastingdruk is. Ook uit de data van Tabel 2 volgt dat een slecht jaar van defensief beleggen minder kan renderen dan de effectieve belastingdruk. Voor haalbaarheid zal in dit stelsel naar de ondergrens van haalbaar rendement op beleggingen worden gekeken. De haalbaarheid moet getoetst worden aan de hand van de producten waarop een forfait is gebaseerd en niet hetgeen de belastingplichtige daadwerkelijk aanhoudt.⁷⁶ Om het voorgestelde systeem van de Staatssecretaris te laten werken, moet dat forfaitaire percentage voor inkomen over beleggingen bijgewerkt worden naar actuele rendementen. Wordt dit niet gedaan, dan zijn situaties denkbaar waarbij een belastingplichtige minder rendement behaalt dan de belastingdruk.

Om te bepalen of het forfaitaire rendement vermenigvuldigd met het belastingtarief haalbaar is zal waarschijnlijk wederom naar de opbouw van het percentage worden gekeken.⁷⁷ In het arrest van 14 juni 2019 betekende dit dat naar alle componenten werd gekeken die samen het forfaitaire percentage opmaakten. Deze verschillende beleggingsobjecten moesten allemaal minder dan het forfaitaire

⁷⁴ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606, r.o. 2.5.1 en 2.5.2.

⁷⁵ Concl. A-G Ettema, ECLI:NL:PHR:2018:1439, bij HR 14 juni 2019. Onderdeel 7.9.

⁷⁶ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606, r.o. 2.8.

⁷⁷ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606, r.o. 2.8.

rendement vermenigvuldigd met het belastingtarief kunnen behalen aan rendement om te voldoen aan de eis dat het forfaitaire rendement niet haalbaar was. Dit betekent dat indien het rendement niet haalbaar zou zijn op woningen, maar wel op aandelen en staatsobligaties, het nog steeds haalbaar is. Deze wijze van toetsen van haalbaarheid wijkt erg af van de realiteit, omdat de belastingplichtige niet op individueel niveau wordt beoordeeld. Deze toetsing wordt gehanteerd omdat voor toetsing van het forfait belangrijk is welke componenten deel uitmaken van het forfait. In tegenstelling tot de conclusie van de Advocaat-Generaal in het arrest van 14 juni 2019⁷⁸ zou het voor belastingplichtige als individu beter zijn als het werkelijke rendement op het object dat de belastingplichtige aanhoudt wordt gebruikt als maatstaf. Dit zou ook leiden tot een meer realistische heffing dan wanneer de hele mix van rendementen op obligaties, aandelen en onroerende zaken wordt genomen.

4.2.2 Risico en gelijkheidsbeginsel

Een belangrijke afweging van de Hoge Raad in het arrest van 14 juni 2019 is dat het forfaitaire rendement niet haalbaar was zonder veel risico te lopen. Nu er een scheiding is in sparen en beleggen lijkt het element van risico weg, maar dit is een schijnscheiding. Alle andere vermogensbestanddelen dan spaargeld worden geacht het hoge rendement te behalen, wat dus effectief obligaties, woningen ter beleggingen en aandelen over een kam scheert. Binnen deze categorieën zijn ook nog variaties denkbaar. Obligaties kunnen variëren van staatsobligaties tot *junk bonds* en hebben een verschil in beoordeling van beste (Aaa) tot slechtste (C).⁷⁹ De obligaties met de beste beoordelingen zijn veelal staatsobligaties en de meeste veilige bedrijven in de wereld, die even veilig worden geacht als landen. Een belegger die een veilige beleggingsstrategie hanteert, zou meer vermogen in veilige obligaties stoppen, aangezien deze minder risicovol zijn dan aandelen. Omdat Nederland heel veilig wordt beschouwd door beleggers renderen staatsobligaties op dit moment -0,365%, wat qua rendement meer in de buurt komt van sparen dan beleggen.⁸⁰ Dat deze beleggingsobjecten dan worden gekwalificeerd als hoogrenderende beleggingsobjecten lijkt op een manier van gelijke behandeling van ongelijke gevallen. Op 14 september 2020 is de rente op een Nederlandse staatsobligatie -0,365%, dus betaalt de belegger een premie om zijn geld veilig te stellen.⁸¹ Als een belegger € 500.000 aan Nederlandse staatsobligaties aanhoudt om bijvoorbeeld zijn risico van andere beleggingen in te dekken, zoals bijvoorbeeld in portfolio d in figuur 2, dan wordt alsnog geacht dat zijn inkomen € 26.650 is, terwijl dit in werkelijkheid € 1.825 negatief is. Een belegger die een gemiddelde offensieve beleggingsstrategie heeft zoals in Tabel 2 behaalt een inkomen van € 34.000, terwijl voor deze belegger ook geldt dat het veronderstelde inkomen € 26.650 is. De obligatiebelegger die hier kiest voor een veilige belegging en zelfs bereid is om hiervoor te betalen wordt hier dermate gehinderd in deze keuze dat dit alle schijn heeft van een schending van het gelijkheidsbeginsel. De casus van veilige obligaties lijkt namelijk veel meer op spaargeld, en die van onveilige obligaties op beleggingen.

Dezelfde redenering gaat op voor beleggingen in aandelen. Een belegger in veilige aandelen neemt voor lief dat hij minder rendement krijgt omdat hij minder risico hoeft te lopen. Toch moet hij afrekenen over meer rendement. Hierbij verwijs ik weer terug naar tabel 2 in hoofdstuk 3, waar scenario's zijn uitgewerkt met verschillende beleggingsstrategieën. De belastingdruk bij een belegger die defensief belegt is 72%, terwijl die bij een belegger die offensief belegt gemiddeld 25% is. Deze verschillen in belastingdruk verschillen doordat de verwachte rendementen verschillen per beleggingsstrategie. Een gemiddelde veilige belegger heeft een verwacht rendement van 2,4% en een

⁷⁸ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606, r.o. 2.8. en Concl. A-G Ettema, ECLI:NL:PHR:2018:1439, bij HR 14 juni 2019, r.o. 3.12.

⁷⁹ 'Rating scale and definitions', moodys.com.

⁸⁰ 'Rente Nederland 10 jaar', iex.nl.

⁸¹ 'Rente Nederland 10 jaar', iex.nl.

gemiddelde offensieve belegger van 6,8%. Hieruit volgt dat deze belastingplichtigen eigenlijk een ongelijke gevallen zijn, maar ze worden op dezelfde manier behandeld. Dit verschil tussen de gevallen en de behandeling ervan ontstaat omdat van een beleggingsstrategie die defensief is niet verwacht kan worden dat die dezelfde rendementen behaalt als een offensieve belegger. Daarom is het ook juist een onrealistische manier van heffen om het inkomen op deze manier vast te stellen.

Om dieper onderzoek te doen naar de classificatie van verschillende producten worden twee verschillende producten onderzocht. Dit zal gaan over producten die ofwel als sparen, ofwel als beleggen kunnen worden aangemerkt. Ten eerste worden aandelen in *Real Estate Investment Trusts* (REITs) onderzocht. Daarna worden *Exchange Traded Funds* (ETF's) die obligaties bezitten onderzocht. In beide gevallen is namelijk sprake van een versmelting van twee producten om het de belegger makkelijker te maken. Een REIT biedt de kleine belegger via aandelen de kans om toch rendementen op huizen mee te nemen in zijn portfolio. Een ETF die obligaties houdt zorgt ervoor dat zonder het zelf afsluiten van de obligaties, je indirect houder bent van obligaties. Welke obligaties dit zijn is afhankelijk van welke ETF of welk aandelenpakket de belastingplichtige aanhoudt. In een systeem waar obligaties worden aangemerkt als laag renderende producten, of spaarvermogen, zou ook een indirecte houder van obligaties daarheen moeten, aangezien deze belastingplichtige dezelfde verwachte rendementen heeft.

Het verplaatsen van het vastgoed ter belegging naar box 1 is een plan dat Bavinck en Heithuis al eens aanhaalden in hun alternatief.⁸² Het idee hierachter is dat ander vastgoed al in box 1 zit, namelijk het pand dat in de onderneming wordt gebruikt in de winst uit onderneming, de eigen woning en de terbeschikkingstelling. Dan worden de daadwerkelijke inkomsten en kosten belast en dus niet een fictie. Of de inkomsten worden volgens het eigenwoningforfait belast, dan is er nog steeds een forfaitaire heffing, maar dan zit al het onroerend goed in ieder geval in dezelfde box. Dit is specifiek relevant voor vastgoed, omdat er voor inkomen uit wonen al een fictie is opgenomen in box 1, namelijk het eigenwoningforfait. Een mogelijk obstakel met deze verplaatsing van onroerende zaken naar box 1 is dat het eigenwoningforfait is gebaseerd op het feit dat het een eigen woning is en niet dat het bijvoorbeeld wordt verhuurd. Dit kan leiden tot een discrepantie met de werkelijkheid.

REITs zijn *trusts* met een indirect belang in aandelen, die direct een belang hebben in vastgoed. Aangezien het bezitten van aandelen in REITs dus eerder het belang in een beursgenoteerd bedrijf betreft, is een belang in REITs eerder gelijk te trekken met een aandelen in een beursgenoteerd bedrijf. Een beursgenoteerd bedrijf is breder dan het onderliggende onroerende goed, aangezien het meer omvat dan alleen de onroerende zaken. Aangezien het een aandeel in een onderneming betreft is het dus ook logisch dat een aandeel in REITs ondanks de onderliggende onroerende goederen altijd in box 3 terecht zal komen.

4.3 Omvang van de portfolio en draagkrachtbeginsel

In het systeem van 2017 is er een onderscheid tussen de omvang van de portfolio's. Dit kwam omdat er een aanname gedaan werd op basis van hun van spaar- en beleggedrag. Deze aanname leidde tot rendementsklassen, die progressief opliepen. Een grotere portfolio werd stapsgewijs altijd geacht meer rendement te behalen dan een kleinere portfolio. In het ingetrokken voorstel van de Staatssecretaris wordt deze aanname weggenomen door het onderscheid tussen sparen en beleggen reëel te belasten. Hierdoor wordt wel de veronderstelling gedaan dat een belegger met een vermogen van € 40.000 evenveel mogelijkheden en even weinig kosten heeft als een belegger met € 4 miljoen. Het spreekt natuurlijk voor zich dat meer geld alleen maar meer opties met zich meebrengt. Hoe meer opties een belastingplichtige heeft, hoe groter de kans dat daar iets beters tussen zit. Het is te

⁸² Bavinck, *WFR* 2019/22 en Heithuis, *WFR* 2019/63.

verwachten dat een belegger met een groter beleggingsportfolio meer kan diversifiëren waardoor hij zijn risico meer kan verspreiden en hierdoor een kleiner risico loopt. Hiermee beperkt hij het zogenaamde idiosyncratische risico, zonder gemiddeld minder rendement te behalen. Dit houdt in dat door spreiding de individuele risico's kleiner worden, doordat er heel veel verschillende beleggingsobjecten worden aangehouden, maar het rendement blijft gemiddeld hoog. Daarnaast hebben de eventuele kosten een minder groot effect op een grotere portfolio. Dit zou er voor pleiten een combinatie te gebruiken van forfaits, namelijk enerzijds voor het heffingsobject en anderzijds voor de omvang van de portfolio. Bavinck constateerde op 29 januari 2019 al, toen de Staatssecretaris zoekende was naar het nieuwe systeem, dat een forfaitaire vermogensrendementsheffing achterhaald was.⁸³ Hij stelt dat een forfait op zo recent mogelijke gegevens moet worden gebaseerd om te werken. Het stelsel van 2017, met fictieve samenstelling van de portfolio, is onvoldoende gericht op het individu. Aangezien volgens de Hoge Raad de gehele financiële situatie in ogenschouw moet worden genomen bij een individuele last is deze fictie dus ook onvoldoende gericht op het draagkrachtbeginsel, dit zorgt ervoor dat de vaststelling van de draagkracht schuurt met draagkrachtbeginsel. Bavinck geeft een voorbeeld van een belegger die € 2 miljoen aan vermogen bezit, en een belegger die € 70.000 aan vermogen bezit. De eerste wordt geacht een rendement van bijna 5% te behalen en de laatste een rendement van 1,94%. Dit is natuurlijk gechargeerd, omdat de wet uitgaat van een fictieve samenstelling waarin de minst vermogende meer spaart dan belegt. Bavinck wijkt daar nu vanaf door te impliceren dat zij hetzelfde risicoprofiel en daarmee ook hetzelfde verwachte rendement hebben. Uit een onderzoek van Commissie Dijkhuizen blijkt echter dat de behaalde rendementen in deze vermogenscategorieën respectievelijk 4,6% en 3,8% zijn⁸⁴. Een veel kleiner verschil dan het forfait veronderstelt dat er aanwezig is. Dezelfde forfaits bestaan echter nog steeds.

Betreffende de omvang van de portfolio is in hoofdstuk 3 geconstateerd dat een discrepantie tussen de werkelijkheid en het forfaitaire inkomen op verschillende hoogtes van inkomen kan voorkomen. Er zijn ook scenario's denkbaar waarbij een belastingplichtige die belegt met minder vermogen dan een belastingplichtige die spaart alsnog meer belasting verschuldigd is. Dit is in beginsel een betere aansluiting bij de realiteit. Toch kan het voorkomen dat een obligatiebelegger met een klein vermogen bijvoorbeeld erg weinig rendement behaalt en dan is deze fictieve opdeling onjuist. Of het ingetrokken voorstel dan op gespannen voet staat met het draagkrachtbeginsel is een moeilijke afweging. Het ingetrokken voorstel betreft immers een heffing op inkomsten uit vermogen. Hierbij maakt het in beginsel niet uit hoe groot dat vermogen is. Aangezien de inkomsten echter forfaitair bepaald worden en niet een werkelijke meting zijn van de inkomsten, is het toch interessant het vermogen waarop het forfait wordt bepaald te bekijken. Hetgeen dan volgt uit de eerder getrokken vergelijkingen in tabel 1 in hoofdstuk 3 is dat een belegger die € 100.000 belegt circa 100 keer zoveel belasting verschuldigd is als de belastingplichtige die € 500.000 spaart. Hij zou echter volgens de data waarop het forfait is gebaseerd, de rentestanden en de forfaitaire rendementen op aandelen, obligaties en huizenprijzen daadwerkelijk meer rendement moeten kunnen behalen. Dit leidt ertoe dat dit ingetrokken voorstel niet stelselmatig in strijd is met draagkrachtbeginsel.

4.4 Deelconclusie

Samenvattend zijn er drie verschillende conclusies die te trekken zijn uit de toetsing aan het eigendomsrecht, het gelijkheidsbeginsel en het draagkrachtbeginsel. Ten eerste is het mogelijk dat het voorgestelde systeem nog steeds strijdig is met het eigendomsrecht, aangezien het werken met forfaits nog steeds kan leiden tot een discrepantie met werkelijke rendementen zoals dat ook leidde tot het arrest van 14 juni 2019. In het voorgestelde stelsel wordt het forfaitaire rendement echter wel

⁸³ Bavinck, *WFR* 2019/22.

⁸⁴ Rapport Commissie Dijkhuizen tabel 3.4.

ieder jaar geactualiseerd, waardoor het meer realistisch is. Het voorgestelde systeem is strijdig met het gelijkheidsbeginsel, omdat het ongelijke gevallen op gelijke manier behandelt. In plaats daarvan worden verschillende beleggingen over een kam geschoren, wat er effectief toe leidt dat de defensieve belegger gemiddeld een hogere belastingdruk heeft dan de offensieve belegger. Ook is er een grote discrepantie tussen beleggers die veilige obligaties zoals staatsobligaties aanhouden en beleggers die sparen. Deze twee zijn bijna gelijk in risico en rendement, maar toch worden deze gelijke vallen juist op ongelijke wijze behandeld, doordat de obligaties als beleggingen gelden. Hoewel het voorgestelde systeem kan leiden tot situaties waar belastingplichtigen met een kleiner vermogen aanzienlijk meer moeten betalen dan belastingplichtigen met een groter vermogen is het voorgestelde systeem niet strijdig met het draagkrachtbeginsel. Dit komt omdat deze belasting een heffing op inkomsten is. Deze inkomsten zijn weliswaar forfaitair gebaseerd op het vermogen, maar zodra dat forfait is genomen is het naar draagkracht een evenredige belasting.

Hoofdstuk 5: Conclusie

5.1 Samenvatting

In dit onderzoek stonden de aangekondigde wijzigingen in de box 3-heffing centraal. Met de gevonden resultaten is een antwoord gegeven op de vraag:

‘Wat zijn de gevolgen voor de box 3-belegger door de aangekondigde aanpassingen in box 3 en zijn deze aanpassingen in lijn met het eigendomsrecht, draagkrachtbeginsel en gelijkheidsbeginsel?’

Om te begrijpen waarom er een probleem speelt bij de box 3-heffing, was het eerst van belang om te onderzoeken waarom deze heffing in 2001 op deze manier is geïntroduceerd. Hieruit volgde dat de manier van belastingheffing op inkomsten uit vermogen in de Wet IB 1964 onvoldoende aan kon sluiten bij beleggingsobjecten die niet uitkeerden. Voorbeelden hiervan zijn een renteloze lening of een aandeel dat geen dividend uitkeert. Het probleem voor de belastingdienst zit hem erin dat deze belastingplichtigen een toename van hun vermogen ervaren, maar dit was niet belast onder de Wet IB 1964. Vandaar dat er voor inkomsten uit sparen en beleggen een forfaitair inkomen werd geïntroduceerd. Dit geeft de belastingdienst de mogelijkheid om ook wanneer er geen daadwerkelijke uitkering is, toch een belastbaar feit te hebben om over te kunnen heffen. Voor het forfait werd gerekend met een percentage dat destijds werd gezien als een percentage dat haalbaar was zonder veel risico te lopen. Dit percentage bedroeg 4%.

Dit percentage was in beginsel voor veel belastingplichtigen inderdaad haalbaar zonder veel risico te lopen. Na de huizen crisis waren de rendementen op aandelen en spaarrentes echter lager. Dit leidde ertoe dat belastingplichtigen het verwachte rendement niet konden behalen. Indien dit forfaitaire rendement stelselmatig niet behaald kan worden door de beleggingsobjecten die samen het forfait vormen wordt voldaan aan een eerste toets, de haalbaarheidstoets. Daarnaast moest er volgens de Hoge Raad voor de haalbaarheid niet alleen naar het percentage van 4% worden gekeken, maar ook naar de effectieve belastingdruk van 30% van 4%. Het was van belang of een belastingplichtige in een bepaalde periode het forfaitaire rendement vermenigvuldigd met het belastingtarief kon halen. Uit het arrest van 14 juni 2019 bleek dat dat voor de jaren 2010 en 2011 niet mogelijk was. Hierdoor was het mogelijk dat de heffing een individuele buitensporige last kon vormen. Of hieraan wordt voldaan is afhankelijk van het feit dat de Hoge Raad bepaalt dat de gehele financiële situatie in ogenschouw moet worden genomen. Desalniettemin oordeelde de Hoge Raad dat de heffing dus mogelijk stelselmatig strijdig is met het eigendomsrecht en dat de wetgever hier met een oplossing zou moeten komen.

In 2017 is de box 3-heffing al gewijzigd naar een stelsel met rendementsklassen. In dit stelsel wordt een veronderstelling gedaan van de samenstelling van portfolio naar aanleiding van de omvang hiervan. Hieruit volgt een systeem met drie mogelijke grondslagen:

- Van € 0 tot € 72.797 wordt geacht dat de belastingplichtige 67% spaart tegen 0,06% en 33% belegt tegen 5,33%.
- Van € 72.797 tot € 1.005.572 wordt geacht dat de belastingplichtige 21% spaart en 79% belegt
- Boven de € 1.005.572 wordt geacht dat de belastingplichtige alleen maar belegt.

Deze samenstelling zorgt ervoor dat de forfaitaire rendementen vooral behaald worden bij de grotere vermogens, aangezien het hogere forfait voor beleggen meer geacht wordt behaald te worden naar mate het vermogen stijgt. Hierdoor loopt het effectieve forfait stapsgewijs op indien het vermogen van een belastingplichtige groter wordt, wat het stelsel doet lijken op een vermogensbelasting. Het gebruik van rendementsklassen is al een soort stap richting een heffing naar realiteit, aangezien de mindervermogenende belastingplichtige wordt geacht meer te sparen, terwijl een belastingplichtige met

meer vermogen wordt geacht meer te beleggen. Dit hoeft echter geen juiste constatering te zijn en kan ervoor zorgen dat een belastingplichtige die een miljoen spaart in ongelijke mate meer belasting betaalt dan een belastingplichtige die een klein vermogen belegt. Om het probleem met het forfait op te lossen is er eigenlijk een fictie bij gekomen.

De Staatssecretaris heeft een voorstel gedaan om de box 3-heffing te wijzigen. De belangrijkste wijzigingen zijn dat er naar de daadwerkelijke allocatie van het vermogen wordt gekeken. Dit stelsel maakt dus geen gebruik van rendementsklassen, maar zal echt aanhaken bij spaargeld of bij beleggingen. Voor het spaargeld is er een verwacht rendement van 0,09% en voor beleggingen van 5,33%. Daarnaast wordt er niet meer geheven over de bezittingen minus de schulden, maar wordt eerst een forfaitair inkomen bepaald en daarna een forfaitaire aftrek van -3,03% over de schulden. Ook wordt er boven het drempelvermogen over het hele vermogen inkomen berekend en niet over het meerdere. Deze wijzigingen zijn een stap richting een heffing gebaseerd op de realiteit in vergelijking met de rendementsklassen. Om te toetsen wat belastingplichtigen hier in praktijk van merken zijn er twee verschillende berekeningen gemaakt: ten eerste de verandering ten aanzien van wat er nu betaald wordt; en ten tweede een vergelijking tussen het forfait in het nieuwe systeem en de werkelijkheid.

Hieruit volgt dat beleggers aanzienlijk meer belasting zullen gaan betalen, vooral kleine beleggers aangezien van hen eerst nog werd geacht dat ze grotendeels spaarden. In het nieuwe systeem zullen kleine beleggers al snel meer betalen dan een belastingplichtige die een miljoen aan spaargeld heeft. Daarnaast is het nieuwe forfait naast de werkelijkheid gelegd, waarbij verschillende scenario's zijn bekeken. Zoals verwacht behaalt een defensieve belegger een lager verwacht rendement, en heeft hij dus de facto een hogere belastingdruk. In slechte jaren is het verwacht rendement van een belegger negatief en kan de heffing dus ook meer zijn dan het inkomen. Voor spaarders zijn de effecten iets minder groot, maar ook daar zijn verschillen in vergelijking met de werkelijk gerealiseerde rente.

In hoofdstuk 4 wordt vervolgens uitgewerkt hoe deze wijzigingen zich verhouden met het eigendomsrecht, het gelijkheidsbeginsel en het draagkrachtbeginsel. Hieruit volgt dat de aangekondigde wijzigingen van de Staatssecretaris niet het probleem oplossen dat juist bij het arrest van 14 juni 2019 speelde. Het kan volgens het nieuwe systeem nog steeds gebeuren dat er een forfaitair rendement wordt bepaald op basis van historische rendementen terwijl belastingplichtigen in de praktijk een negatief rendement zouden kunnen behalen. Daarnaast is het voorstel niet in lijn met het gelijkheidsbeginsel. Dit volgt uit het feit dat verschillende beleggingsobjecten niet naar mate van evenredigheid ongelijk behandeld worden. Immers wordt voor alle beleggingsobjecten een gemiddeld forfaitair rendement gerekend van 5,33%, terwijl obligaties veel lager renderen dan risicovolle aandelen. Dit zorgt ervoor dat een risicomijdende belegger een hogere belastingdruk ervaart dan een risicozoekende belegger. Het voorgestelde stelsel is niet strijdig met het draagkrachtbeginsel. Hoewel het in praktijk ertoe zal leiden dat er situaties kunnen ontstaan waarbij een minder vermogende belastingplichtige aanzienlijk meer betaalt dan een meer vermogende belastingplichtige, omdat de eerstgenoemde belegt, is dit juist logisch. De heffing hoort te gaan over forfaitaire inkomsten op beleggingen en sparen en het is nou eenmaal meer realistisch dat een belegger aanzienlijk meer inkomen heeft. Daarom is het ook vanzelfsprekend dat daar meer geheven wordt.

5.2 Aanbevelingen

De huidige Staatssecretaris heeft tijdens het schrijven van deze scriptie aangegeven niet verder te willen met het invoeren van de aanpassingen zoals die hier zijn besproken. Zoals uit hoofdstuk 4 en de conclusie volgt is dit een logische keuze van de Staatssecretaris. Het stelsel zoals het nu werd gepresenteerd bood geen oplossing voor het probleem dat de schending met het eigendomsrecht

inhiel. Daarnaast stond dit stelsel op gespannen voet met het gelijkheidsbeginsel. Daarom is een logische vervolgstap om te onderzoeken wat de Staatssecretaris hierna zal voorstellen. Ook in nieuwe voorstellen zal het interessant worden om te zien hoe de Staatssecretaris een forfait wil gebruiken zonder op dezelfde manier als in het arrest van 14 juni 2019 het eigendomsrecht te schenden. In het belastingplan 2021 zijn wijzigingen aangekondigd voor box 3. Deze zien vooral op een hoger heffingsvrij vermogen.⁸⁵ Dit lijkt op een manier om het probleem niet op te lossen, maar het aantal potentieel benadeelden te verkleinen, maar ook dat is relevant voor vervolgonderzoek.

Daarnaast is het interessant om de varianten te onderzoeken die eerder zijn overwogen door de Staatssecretaris. Op 20 september 2016 stuurde de Staatssecretaris een brief naar de Tweede kamer waarin onder andere de aangekondigde methodiek werd voorgesteld.⁸⁶ Destijds zijn er ook andere varianten voorgesteld:

Variant A, een vermogensaanwasbelasting; Een vermogensaanwasbelasting leidt tot een belastbaar feit op het moment dat de aandelen meer waard worden. Dit kan ervoor zorgen dat een belastingplichtige belasting verschuldigd is, terwijl hij al zijn geld nog in aandelen heeft zitten. Dit zou tot een gedwongen verkoop kunnen leiden om de belastinglast te betalen en dat is onwenselijk. Het verkopen van aandelen om belasting te moeten betalen, zal ook weer zorgen voor minder winst in de toekomst. Immers als je jaarlijkse waardegroei hebt en daar tussentijds telkens iets van af moet halen lever je een deel van je exponentiële groei in. Exponentiële groei wordt wel eens omschreven als het achtste wereldwonder, procentuele groei over procentuele groei kan zo snel accumuleren dat je daar niet tussentijds over wil afrekenen. Het is verstandiger om dat achteraf te doen. Voor een vervolgonderzoek zou het relevant zijn om te onderzoeken wat de invloed is van een vermogensaanwasbelasting op de waardegroei van het vermogen van een belastingplichtige.

Variant B, een vermogenswinstbelasting; Bij een vermogenswinstbelasting is er pas een belastbaar feit op het moment dat de winst wordt gerealiseerd. In het geval van een vermogenswinstbelasting dus wanneer de aandelen zijn verkocht voor een hogere waarde dan de aanschafwaarde. Dit kan echter leiden tot uitstel van heffing, omdat het moment van realiseren pas plaatsvindt ten tijde van de daadwerkelijke verkoop. Hierdoor wordt eventueel later geheven dan in het geval van een vermogensaanwasbelasting. Dat de claim vooruit wordt geschoven leidt ertoe dat er niet meerdere heffingen zijn ieder jaar, maar één grote heffing ten tijde van de realisatie van de winst. Dit is gunstig voor de belastingplichtige, omdat de heffing hierdoor beter aansluit bij de daadwerkelijk gerealiseerde winst. Immers is aanwas ook nog niet daadwerkelijk gerealiseerd, aangezien het een waardestijging is. Een vermogenswinstbelasting leidt misschien wel tot een iets meer conjunctuurgevoelige opgehaalde belastingsom, aangezien belastingplichtigen hun winsten realiseren als ze winsten hebben. Dit leidt echter wel tot het voordeel dat ze dan in ieder geval winsten hebben, die misschien wel hoger zijn dan de forfaitaire winsten waar nu mee wordt gerekend. Daarnaast is er altijd een percentage mensen dat hun aandelen verkoopt, omdat ze nu liquiditeit nodig hebben. Wat de invloed is van een vermogenswinstbelasting op de verspreiding van de belastinginkomsten over verschillende jaren heen zou dus ook een interessante toevoeging zijn aan een vervolgonderzoek.

Variant C, die het meest lijkt op wat nu gekozen is; bij deze variant wordt een gemiddeld forfaitair rendement toegerekend aan de verdeling van beleggingen van de belastingplichtige zoals die aan het begin van het jaar is. Een belangrijk verschil tussen deze methodiek en de methodiek die in 2019 is voorgesteld is dat in het eerste voorstel in 2016, de rendementen per beleggingsobject achteraf vastgesteld zouden worden. Dit leidt ertoe dat er meer wordt aangesloten bij de realiteit, omdat echt

⁸⁵ *Kamerstukken II 2020/21*, 26 727, nr. 2, artikel 1.

⁸⁶ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 22 september 2016, 34552, nr. 6.

wordt gekeken wat haalbaar was in dat jaar. In het voorstel van 2019 wordt op basis van vorige jaren een forfaitair rendement berekend. Zoals de Staatssecretaris stelt, sluiten variant A en variant B echter beter aan bij de realiteit voor de individuele belastingplichtige. Toch zijn daar nog problemen denkbaar, zoals het uitstel van heffing of het vaststellen van het daadwerkelijk genoten rendement.

Bavinck komt met een alternatief dat beleggingsobjecten op verschillende manieren behandelt, bestaande uit een vermogensaanwasbelasting voor courante effecten en banktegoeden en een vermogenswinstbelasting voor incurante effecten.⁸⁷ Daarnaast nog enkele andere alternatieven voor onder andere de tweede woning. Dit is een combinatie van de eerdergenoemde varianten en neemt het nadeel van tussentijds heffen bij aandelen weg. Toch noemt Bavinck ook een tussentijds forfaitair rendement, dat dan gecorrigeerd wordt naar realiteit bij vervreemding. Mijns inziens is dit al een goede stap naar een werkelijk rendement, maar wordt de mogelijkheid tot groei dan nog steeds te erg ingeperkt door de heffing zelf. Heithuis reageert hierop en pleit in tegenstelling tot Bavinck wel voor een vermogensaanwasbelasting, nadat de opbrengsten van onroerende zaken worden verplaatst naar box 1.⁸⁸ Volgens hem is het liquiditeitsprobleem niet meer aanwezig nadat de incurante woningen uit zijn gehaald. Hierbij onderschrijft hij het standpunt van de Staatssecretaris dat een vermogenswinstbelasting ervoor kan zorgen dat belastingplichtigen hun aandelen heel lang aanhouden, wat leidt tot uitstel van heffing. Dit is ook de voornaamste reden dat het stelsel in 2001 werd gewijzigd. Gebaseerd op de drie varianten die de Staatssecretaris in 2017 heeft voorgelegd en de twee reacties die Bavinck en Heithuis zou een interessant vervolgonderzoek kunnen zijn hoe een vermogensaanwasbelasting moet worden vormgegeven.

⁸⁷ Bavinck, *WFR* 2019/22.

⁸⁸ Heithuis, *WFR* 2019/63.

Literatuurlijst

Boeken

Arends 2020

A.J.M. Arends, *Cursus Belastingrecht Inkomstenbelasting*, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Keynes 1936

J.M. Keynes, *The General Theory of Employment, Interest and Money*, London: Macmillan 1936.

Piketty 2013

T. Piketty, *Le Capital au XXIe siècle*, Parijs: Éditions du Seuil 2013.

Tijdschriften

Bavinck, WFR 2017/33

C.B. Bavinck, 'De forfaitaire vermogensrendementsheffing (box 3) met ingang van 1 januari 2017 impliceert een progressieve vermogensbelasting', *WFR* 2017,33.

Bavinck, WFR 2019/22

C.B. Bavinck, 'De vermogensrendementsheffing of een alternatief', *WFR* 2019/22.

Boer, NJB 2020/231

K. Boer, 'De toekomst van box 3 na de arresten van 14 juni 2019', *NJB* 2020/231.

Heithuis, WFR 2019/63

E.J.W. Heithuis, 'Een alternatieve box 3-heffing', *WFR* 2019/63.

Romyn, WFR 2015/1528

M. Romyn, 'Hoe Wiebes een "Budgetneutrale" box-3 bij elkaar fantaseert', *WFR* 2015/1528.

Stevens, WFR 2015/1172

S.A. Stevens, 'De voorgestelde aanpassingen in box 3 en de eigen woning', *WFR* 2015/1172.

Jurisprudentielijst

HR 2 maart 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ9673, nr. 42.144

HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812, nr. 13/04247

HR 10 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1129, nr. 14/05020

HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:911, nr. 17/05609

HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:912, nr. 17/05610

HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:817, nr. 18/00690

HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:948, nr. 18/03125

HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:949, nr. 18/03128

HR 29 mei 2020, ECLI:NL:HR:2020:994, nr. 19/03319

EHRM 4 januari 2008, ECLI:CE:ECHR:2008:0104DEC002583405, nrs. 25834/05 en 27815/05

Annotaties

Heithuis, *BNB* 2015/174

E.J.W. Heithuis, annotatie bij HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812 nr. 13/04247, *BNB* 2015/174.

Redactie Vakstudie Nieuws, *V-N* 2019/30.5

Redactie Vakstudie Nieuws, annotatie bij HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816 nr. 17/05606, *V-N* 2019/30.5.

Conclusies

HR (AG) 31 december 2018, ECLI:NL:PHR:2018:1439, nr. 17/05606.

HR (AG) 4 februari 2016, ECLI:NL:PHR:2016:41, nr. 14/05020.

HR (AG) 5 maart 2020, ECLI:NL:PHR:2020:211, nr. 19/03319.

Overige

Actuelerentestanden.nl (2020). Sparen.

Bijlage A bij paragraaf 4: herziening belastingplan (2015).

Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019, 35026, nr. 74.

Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 22 september 2016, 34552, nr. 6.

CBS (2019). Kredietcrisis.

CBS (2019). Vermogensongelijkheid neemt af.

CPB (2015). Het financieel vermogen in box-3: verdeling en belasting.

CPB (2019). Inbreng CPB over lage rente.

Eerste deelbesluit WOB-verzoek naar vermogensrendementsheffing van box 3, 05/02/2020, documentnummer 4.

IEX (2020). Rente Nederland 10 jaar

Kamerstukken II 1997/98, 25 810, nr. 2

Kamerstukken II 1998/99, 26 727, nr. 3.

Kamerstukken II 1999/2000, 26 727, nr. 7.

Kamerstukken II 2015/16, 34 302, nr. 3.

Kamerstukken II 2019/20, 35 302, nr. 17.

Kamerstukken II 2020/21, 26 727, nr. 2.

Moody's (2020). Rating scale and definitions.

Nationale Nederlanden (2020). Rendement beheerd beleggen.

Rapport Commissie Dijkhuizen, 2013.

Wet op de Inkomstenbelasting 1964.

Wet op de Inkomstenbelasting 2001.

Schimmelpenninck, *Quote* 9 mei 2020.

Vakstudie Inkomstenbelasting.

Wet op de Vermogensbelasting 1964.

Wet van 23 december 2015, *Stb.* 2015, 538.

Wet van 23 december 2009, *Stb.* 2009, 611.